

О Б Щ И Н А И С П Е Р И Х

ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА НАБЛЮДЕНИЕ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБЩИНА ИСПЕРИХ ЗА 2016 Г.

(изготвен на основание Закона за регионално развитие и във връзка с чл.91, ал.4 от ППЗРР)

Общинският план за развитие на Община Исперих за периода 2014-2020 г. е документ за стратегическо планиране на местното развитие на територията на Общината, приет с Решение № 396 на Общински съвет - Исперих, Протокол 44 от 21.07.2014 г. Той е в съответствие с действащите към момента на изготвянето му нормативни изисквания в областта на регионалното развитие, както и с определените национални и регионални цели и приоритети на развитието в България в периода 2014-2020 г. В допълнение на това, планът е съобразен със специфичните условия, ред и изисквания за прилагане на нормативните документи, свързани с местното самоуправление, териториалното устройство, опазването на околната среда, кадастъра и имотния регистър.

I.Общи условия за изпълнение на Общинския план за развитие 2014-2020 г. и настъпили промени в социално-икономическата ситуация в община Исперих

Община Исперих има добро географско местоположение и природен потенциал за развитие. Значителен е ресурсът на общината за развитие на земеделие и горско стопанство, в които сектори има и натрупан опит. Агрофирмите на територията на общината прилагат модерно земеделие и животновъдство. Потенциал за развитие има в трайни насаждения, подобряване на сортовия състав на овощните видове, въвеждане на нови производства, както и развитие на биологичното земеделие. Перспективите за развитие на този отрасъл са свързани с навлизане на нови инвестиции, технологично обновление и значително подобряване на качеството на продукцията, професионален маркетинг на произведената продукция. Природните дадености и запазеното културно-историческо наследство са възможност за привличане на инвестиции в един нов и нетрадиционен за региона отрасъл на икономиката – туризма.

По данни на ТД „Бюро по труда” – Исперих икономическата конюнктура през 2016 г. в района на Дирекция „Бюро по труда”/ДБТ/ - Исперих се характеризира със запазени постоянни приоритети, определящи картината на трудовия пазар за периода като относително спокойна и без напрежение, но се наблюдава известно съкращение на работна сила, развиваща се в ситуация на продължаваща икономическа криза.

Броят на СРМ обявени през периода се доближава до тези обявени през предходния период на 2015 г., но в по-малък обем и то в понижаващи се стойности. Остава непроменена картината на запазени влошени характеристики на регистрираната работна сила на първичния пазар в различните сфери на селскостопанското производство, търговията и промишлеността.

През периода се наблюдава запазваща се картина на спад в тенденцията на икономическа миграция на живеещите в близките населени места към общинския център - град Исперих, но се забелязва тенденция на насочване към големите промишлени зони - София, Варна и др. Това се обяснява със сезонната заетост в строителния бранш и туризма, характерни за летно-есенния период, което увеличава заетостта в този бранш, на местно и национално ниво. Съобразно природно климатичните условия тази заетост ще продължи с различна интензивност до края на есенния период, както и се забелязват наченки да продължи до края на годината.

През отчетния период трудово-пазарната конюнктура продължава да се определя съобразно сезонния характер на производството и пазарните характеристики, които определят наемането на работна сила, в т.ч. и от регистрираните в ДБТ Исперих. През периода се наблюдава нов момент, свързан с по-ранното обявяване на СРМ от работодатели със сезонен характер на производство, което е следствие природо-климатичните особености в региона. Продължава да се наблюдава постоянна устойчивост на основните количествени показатели, характерни за региона, които не се повлияха сериозно от икономическата конюнктура.

Запази се проявяващото се съотношение на трудовия пазар, с превес на предлагането над търсенето на работна сила. По данни на ТСБ гр.Разград при последното преброяване на населението в страната на територията на община Исперих живеят 22 692 души

Разпределението по полов признак и трудова активност е както следва:

Признак	Исперих
Мъже	11286
Жени	11406
Всичко	22692
под трудоспособна възраст	8606
Трудоспособна възраст	8519
над трудоспособна възраст	5567
Всичко	22692

Демографските процеси в района се характеризират с намаляване на раждаемостта и стареене на населението и засилена миграция към големите градове и чужбина, в още по-голяма степен след приемането ни в Европейския съюз. Икономически активното население в община Исперих е 9113 души.

РАВНИЩЕТО НА БЕЗРАБОТИЦА към 31.12.2016 г. на територията на община Исперих е 18,3 %. Сравнено с края на предходния отчетен период, когато равнището на безработица е 21,2% то бележи намаление с 2,9 пункта, което е добър показател за тенденция към отслабване натиска върху равнището на безработица и намаляване броя на регистрираните безработни лица. Запазва се високото равнище на безработица в района, което продължава да е значително над средното за страната. В края на анализирания период нивото на безработица за страната е 7,95%. През отчетния период се запазва тенденцията на преобладаваща женска безработица. Към 31.12.2016г. броят на жените възлиза на 737- 55.2 % от всички регистрирани. Безработните жени преобладават в групата без квалификация – 72,2 % спрямо общия брой на регистрираните жени, тези с основно и по – ниско образование са 67,6 % от групата. Рисковите групи (лица с намалена трудоспособност, майки с деца до 3 годишна възраст, самотни родители, лица от социални заведения и освободени от МЛС) са 77 – 3,6 % от всичко регистрирани, сред тях 50 – 64,9 % са жени /спрямо общия брой лица от рисковите групи/.

Относителният дял на младежите до 29 години е 11,2% /236лица/ от всичко регистрирани, при 12,8% за същия период на 2015г. Младежката безработица, в рамките на региона на ДБТ запазва своята специфика, която не се променя поради: липса на професионална квалификация, нисък образователен ценз и концентрация предимно в селата. Трудовата реализация на тази група за отчетния период е сравнително добра – 365 лица – 24,4% от всички постъпили на работа през периода са младежи до 29г., при 30,5% за същия период на 2015г., отбелязва се сравнително запазване на ръста, при наблюдаван закономерен спад, което е показател за продължаващия процес на търсене на безработни лица от групата на трудовия пазар и сравнително добра устойчивост при реализацията на тази рискова група, която е с по-благоприятни позиции спрямо останалите рискови групи по показател: «брой безработни - започнали работа».

Задържането на високия относителен дял на регистрираните от възрастовите групи над 45 години в рамките на 1421 – 56,8% от общия брой регистрирани, води до трайна безработица и формиране на основен потенциал за включване в национални и други програми за заетост.

Динамиката в броя на регистрираните с работнически професии и без специалност продължава да се определя от сезонния характер на заетостта, която е водеща за района. За периода продължава да е водещ първичния пазар. Продължава успешно да се прилага програмата за лични асистенти, по схема на ОПРЧР, Проект «Нови възможности за грижа». През периода се работи по сключените договори за заетост и обучение по схема «Подкрепа за заетост», както и по новата схема «Младежка заетост». Продължаващото действие на икономическата криза и съпътстващите я признаци оказват влияние за намаляване броя на зетите и освобождаване на част от зетите, от всички отрасли, основно от търговията и услугите, процес който ще продължи с повишаваща се интензивност и през следващите месеци на 2016г. с променливи амплитудни стойности.

Към 31.12.2016 г. се запазва наблюдаваната тенденция към леко намаление броя на лицата от групата без квалификация в абсолютни стойности, което потвърждава устойчивото присъствие на тази група в рисковата част на пазара на труда, в сегмента на трудовата им реализация.

ВХОДЯЩИЯТ ПОТОК безработни лица през 2016 г. е общо 2309 (в т. ч. новорегистрирани 2178 и 131 с възстановена регистрация), при 2592 за същия период на 2015г. Налице е намаление от 260 лица, с което е понижен темпа на прираста.

- Най-голям брой лица са освободени и регистрирани в Бюрото по труда от Сектор „Услуги” – 970 /44,5%/, от отрасъл „Държавно управление” – 587 (27,9%), следван от отрасъл “Търговия и ремонт на автомобили” – 208 (9,6%).

- Следващ по обхват е Сектор „Индустрия” – 289 /13,3%/, отрасъл “Преработваща промишленост” – 193 (8,9 %).

- Следват групите на лицата с прекратени трудови правоотношения по инициатива на работодателите от Сектор „Аграрен” – 294 /13,5%/, включващ селско и горско стопанство, лов и риболов.

През отчетния период 1497 безработни лица са постъпили на работа, при 1525 за същия период на 2015г.

Чрез посредничеството на ДБТ са устроени 1497 /1171 на първичния пазар/ на работа при 1525 /889 на първичния пазар/, за същия период на 2015г.

Продължава за отчетния период най-голям да е относителният дял на устроените на работа на първичния трудов пазар –78,2 % /58,3 % за същия период на 2015 г./, следван от тези по ПМЗ – 21,8% /41,4 % за същия период на 2015 г./ Обявените през 2016 г. свободни работни места (СРМ) общо на първичния и вторичния трудов пазар са 1083 при 1206 за същия период на миналата година.

Спрямо аналогичния период на предходната година се наблюдава намаление на общо обявените в ДБТ СРМ със 123 (11,4%). Въпреки продължаващия процес на затихваща рецесия, местния пазар е със запазени относителни стойности и показва стабилност и дори ръст в обявените работни места основно на първичния пазар в сектора на шивашката промишленост и селското стопанство. За разлика от предишните периоди, не оказват съществено влияние действащите схеми по ОП”РЧР”, основно схема «Обучение и заетост на младите хора», както и по схема „Младежка заетост”. С най-голяма тежест по отношение на заетост за периода и за следващия период ще бъде първичния пазар и с различна амплитуда, в положителни стойности ще се прилагат новите схеми по ОПРЧР 2014-2020» и други програми за заетост, заложи в НПДЗ 2016г.

Тази тенденция ще се запази и в бъдеще. Продължава да се наблюдава стабилност на заетите, въпреки че една част от тях са освободени във връзка с временни затруднения, като се очаква да се върнат в близките месеци отново на работа. Това определя по-малкия брой на търсене на допълнителна работна ръка. През периода се забелязва повишаване на регистрираните, но това не оказва съществено влияние при подбора на квалифицирани работници. Запазеният висок процент от регистрираните с нисък образователен ценз и липса на професионални умения е пречка и за включването им в подходящи форми за обучение и устройването им на пазара на труда.

Крупни работодатели от сезонния бранш за периода са: земеделски фирми като “Агротайм” ООД, “Караджа ФАГ” ООД и водещите земеделски кооперации, ЗПК “Хан Аспарух” гр.Исперих, “Агротида” ООД, ЕТ “Салимет” с.Делчево и др., с доказан потенциал, фирми от строителния бранш, в лицето на «БРУДА» ООД, «Пашев и синове» ООД.

Въпреки неблагоприятните икономически фактори тези фирми стоят стабилно на пазара и развиват дейност. През периода няма новорегистрирани крупни работодатели, които да развиват дейност на местния пазар на труда и да оказват влияние върху него.

Обявените свободни работни места само на първичния трудов пазар (без тези по програми и мерки за заетост) през анализирания период на 2016г. са 752, при 939 за същия период на 2015г.

Спрямо аналогичния период на 2016 г. се наблюдава несъществено увеличение със 187 места (24,9%). Относителният им дял в общата съвкупност на обявените в БТ СРМ е 69,4 % при 77,9% за периода на 2015г.

Заявени СРМ през 2016г.

Показатели	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Общо
Заявени СРМ	171	83	60	118	177	56	93	59	80	66	85	35	1083
На първичен пазар	40	68	50	98	170	50	63	27	78	30	53	25	752
По насърчителни мерки	0	0	0	5	0	0	3	0	0	0	22	0	30
Програми за заетост	131	15	10	15	7	6	27	32	2	36	10	10	301
В т.ч.ОП РЧР	90	21	20	15	2	6	26	23	1	1	3	10	218

Преобладаващо търсене на труд на първичния пазар през 2016г.

Фирми, предприятия, обявили над 5 СРМ	СРМ	Вид собственост	професии
ООД «Агротайм» гр.Исперих	69	частна	селскостопански работници
«Мелиса текстил» ООД	45	частна	шивачки
«Фешън-91» гр.Разград	10	частна	шивачки
«Агро Кай» ЕООД гр.Исперих	9	частна	механизатори
ЕТ «Лейбер» с.Старо селище	14	частна	механизатори
ЕТ «Салимет» с.Делчево	27	частна	механизатори
Община Исперих	102	общинска	Лични асистенти
Община Самуил	115	общинска	Лични асистенти
«Фактори 2» гр.Разград	30	частна	шивачки

Най-търсените професии от работодателите през периода са:

- селскостопански работници, в т.ч механизатори;
- шивачки
- лични асистенти.

Обявените свободни работни места на вторичния трудов пазар (по програми и мерки за заетост) през анализирания период са **331**. За същия период на миналата година техният брой е **267**, налице е увеличение с **64** СРМ. Делът им възлиза на 30,6% от общия брой обявени СРМ, при 22,1% за същия период на предходната година, което показва тенденция за периода на повишаване делът на обявените места на вторичния пазар.

По форма на продължителност на трудовия договор, основно заявените СРМ са със срочен характер.

1. Активна политика по заетостта

Посредническите услуги на ДБТ – Исперих са насочени към 638 фирми, /при 647 за периода на 2015 г., от които 21 държавни, 577 частни и 19 общински.

Новокартотекирани са 18 работодатели за периода на 2016г.

В резултат на дейността са осъществени контакти с работодателите, развиващи дейност на територията на ДБТ и усилията са насочени на обявените работни места да се подберат подходящи безработни лица.

Броят на лицата, устроени на работа със съдействието на ДБТ е 1497 и съставлява 100% от постъпилите на работа общо през анализирания период.

През аналогичния период на 2015 г. относителният дял на устроените със съдействието на ДБТ от всички постъпили на работа е 100%, определено на база 1525 устроени, т.е. налице е запазване и повишаване ефективността на трудовото посредничество и активност при разкриване и усвояването на работните места, в т.ч. алтернативни.

Към 31.12.2015 г. е проведена 1 обща трудова борса на територията на ДБТ-Исперих..

През отчетния период няма започнали работа лица по международни договори за обмен на работна сила.

Проведени консултации и резултати от посредничество в европейската мрежа за заетост EURES .

Към 31.12.2015г. има 185 консултирани безработни лица по подадени заявки в европейската мрежа за заетост.

2. Професионално ориентиране и обучение на възрастни

2.1. Професионално ориентиране

През 2016 г. **283** търсещи работа лица са получили индивидуално професионално информиране и консултиране. В групови форми за професионално ориентиране за периода на 2016 г. са включени **270** лица и **172** в Ателие за работа.

2.2. Обучение на възрастни

В обучение за възрастни през периода има 1 включено безработно лице, няма завършили започнало обучение.

3. Мерки за заетост и обучение

3.1. Мерки за стимулиране на безработните лица.

Насърчаване на безработните към самостоятелна заетост /чл.47 от ЗНЗ/.

През 2016 г. в «Дирекция Бюро по труда» гр.Исперих има сключен 1 договор.

Насърчаване на безработните към самостоятелна заетост /чл.49 от ЗНЗ/.

През 2016 г. в «Дирекция Бюро по труда» гр.Исперих няма сключени договори за развиване на самостоятелна стопанска дейност.

3.2. Мерки за стимулиране на работодателите.

Насърчителни мерки за работодателите.

Насърчаване на работодателите да наемат безработни до 29 годишна възраст на пълно работно време /чл.36/1 от ЗНЗ/ и младежи до 29 годишна възраст с трайни увреждания, вкл. военноинвалиди, както и младежи от социални заведения /чл.36/2 от ЗНЗ/.

По чл.36 ал.1 от ЗНЗ през 2016г. са проведени четири процедури, сключени са 8 договора с обявени 9 СРМ, насочени и включени в заетост са 9 безработни лица .

По чл.36а от ЗНЗ през 2016 г. няма сключени договори.

По чл.36 ал.2 от ЗНЗ през 2016 г. няма движение, поради липса на бенефициенти.

Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица за придобиване на професионална квалификация/или стажуване на безработни младежи до 29 години /чл.41 от ЗНЗ/.

По чл.41 от ЗНЗ през 2016 г. има 1 сключен договор с 1 РМ, включено в заетост 1 безработно лице.

По чл.41 а от ЗНЗ през периода на 2016 г. няма сключени договори.

Насърчаване на работодателите да наемат безработни лица за придобиване на професионална квалификация чрез стажуване и/или чиракуване /чл.46/.

По чл.46 от ЗНЗ през анализирания период на 2016 г. няма сключени договори.

По чл.50 от ЗНЗ за 2016г. е сключен 1 договор с обявени 2 СРМ, насочени и включени в заетост са 2 безработни лица.

Насърчаване на работодателите да наемат безработни на непълно работно време /чл.51 от ЗНЗ/.

По чл.51 от ЗНЗ за 2016г. няма нови договори .

Насърчаване на работодатели да наемат безработни с трайно намалена трудоспособност (чл.52 от ЗНЗ).

По чл.52 за 2016 г. няма сключени договори.

Насърчаване на работодатели да наемат безработни самотни майки или майки с деца до 3 годишна възраст (чл.53 от ЗНЗ) и майки с деца от 3 до 5 годишна възраст /чл.53а от ЗНЗ/.

По чл.53а от ЗНЗ за 2016 г. са сключени 3 договора с обявени 3 СРМ, насочени и включени в заетост са 3 безработни лица.

Насърчаване на работодатели да наемат безработни изтърпели наказание “лишаване от свобода” (чл.55 от ЗНЗ).

По чл.55 от ЗНЗ няма движение за 2016г. .

Насърчаване на работодателите да наемат лица, за чиракуване и обучение от наставник /чл.55г/.

По чл.55г. от ЗНЗ за анализирания период на 2016 г. е сключен 1 договор, включено в заетост 1 безработно лице, обучавано от един наставник .

Насърчаване на работодатели да наемат безработни жени над 50 и мъже над 55 години (чл.55а от ЗНЗ).

По чл.55а от ЗНЗ за 2016 г. сключени са 7 договора с обявени 7 СРМ, насочени и включени в заетост са 7 безработни лица.

Насърчаване на работодатели да наемат продължително безработнилица (чл.55в от ЗНЗ).

По чл.55в от ЗНЗ за анализирания период на 2016 г. са сключени 4 договора и 4 безработни лица са включени в заетост .

Насърчаване на работодателите да осигуряват ежедневен организиран транспорт на наетите работници и служители (чл 57а от ЗНЗ).

През анализирания период на 2016г. няма движение по мярката.

Наблюдава се заливащ се интерес към чл.36а и чл. 41 за шестмесечна заетост без последващ ангажимент за работодателя.

Запазва се тенденцията на повишено търсене на преференции по атрактивните мерки, като чл. 36, ал.1, 41, 46, 52, чл.55а, 55в, чл. 53а, които са свързани с изплащане на заплати и осигуровки и част от тях без последващ ангажимент към безработното лице и разкритото работно място.

Увеличава се търсенето на преференции по чл.55а за включване на безработни лица над 50 години.

4. Програми за заетост и обучение

Програма "АХУ"

За 2016 година са сключени 2 договора: 1 с ДСП в община Исперих и 1 с ДСП в община Самуил с разкриване общо на 33 СРМ, 38 безработни лица са включени в заетост като лични асистенти.

Национална програма „За заетост и професионално обучение на хора с трайни увреждания”.

През 2016 година работят 8 лица. Сключени са четири нови договора и са насочени и включени в заетост 4 безработни лица.

Програма "Старт на кариерата"

През 2016 г. са действащи 2 договора с Община Исперих и Община Самуил, като по тях работят 3 младежи на новоразкрити 3 работни места.

Национална програма "Активиране на неактивни лица"

През 2016 г. са активни 2 договора, сключени през 2015 г.: с Община Исперих с 1 работно място за младежки медиатор и при работодател АЗ с месторабота ДБТ Исперих - 1 работно място за ромски медиатор.

Програма "КЛИО"

През 2016 г. е сключен 1 договор с Исторически музей – Исперих, разкрити са 3 работни места и 3 безработни лица са започнали работа.

Програма за обучение и заетост на продължително безработни лица

През 2016 г. са работили 11 лица, сключени са 5 нови договора с работодатели от частния сектор и 6 безработни лица са започнали работа. В публичния сектор са работили през 2016 г. 12 лица по 2 договора, от тях 10 лица в аварийни дейности.

Изразходваните средства по програми са 295 934 лв. или 97,29 % от план 304 169 лв. Усвоените натурни са 92, което е 111,963 % изпълнение на плана за 2016 г. /план – 103 натурни/.

5. Оперативна програма «Развитие на човешките ресурси»

По схема «Младежка заетост» са приети общо 107 заявки за 222 работни места. Одобрени са 65 заявки за 89 работни места, сключени са 55 договора за 75 работни места. Успешно завършили след проведено обучение и останали на работа при същия работодател са 51 лица.

Схема “Обучение и заетост на младите хора”

По схема „Обучение и заетост на младите хора” при I-ви прием са приети общо 3 заявки за 89 работни места. Одобрените заявки са 3 за 89 работни места, като 2 договора са с общините Исперих /70 работни места/ и Самуил /15 работни места/ и 1 договор с работодател от частния сектор /4 работни места/. Започнали работа по схемата са 95 безработни. При II-ри прием са приети и входирани в деловодна система «Архимед» 11 заявки за 38 РМ, като всички работни места са с обучение ПК - 23 бр. за професионално обучение и 15 бр. за ключова компетентност КК .

Схема “Обучение и заетост”

По схема „Обучение и заетост” – първа фаза са приети, обработени и входирани в “Архимед” общо 45 заявки за 121 работни места, от които 109 работни места са за регистрирани лица от приоритетните групи.

През втора фаза – I-ви прием са одобрени за финансиране 19 заявки от работодателите за 52 работни места, от които 50 са за лица от приоритетните групи. Сключени са 14 договора с работодатели и 38 лица са започнали работа. Два договора са подготвени за подписване и 3 договора са отказани от работодателите.

II. Постигнат напредък по изпълнението на целите и приоритетите от Общинския план за развитие 2014-2020

През 2016 г. водеща в изпълнението на ОПР беше новата визия – Инвестиции, Стабилност, Просперитет, Екологичност, Растеж, Идентичност и Хармоничност (ИСПЕРИХ). Тя обобщава бъдещото състояние на община Исперих като място с равни социални възможности, място за икономически дейности и за индивидуална изява, вдъхновена от духовните и културни ценности на местната общност.

Стратегическата роля (мисия) на община Исперих за осъществяване на визията за бъдещето на общината се свежда до:

1. Насърчаване и обединяване на усилията на местния бизнес, икономическите и управленските структури и гражданите за развитие на икономиката, създаване на благоприятни инвестиционни условия и повишаване възможностите за трудова заетост;
2. Изграждане и поддържане на съвременна, надеждна и адекватна на потребностите общинска инфраструктура;
3. Подобряване на здравния и социалния статус на населението и създаване на здравословна природна и екологична среда;
4. Осигуряване на условия за достъпно и качествено образование и здравеопазване; развитие на културна и спортна дейност, разширяване на възможностите за отдих и развлечения;
5. Утвърждаване на община Исперих като място за атрактивен туризъм и ефективен туристически бизнес;
6. Разширяване възможностите за гражданско участие в местното самоуправление и в обществения живот

Четирите стратегически цели очертават бъдещите състояния, към които са насочени конкретните мерки, проекти и ресурси, дефинирани от Общинския план за развитие:

Стратегическа цел 1 - Икономически растеж, основан на допълващи се дейности и продукти, местно предприемачество, външни инвестиции и активна връзка между образование и бизнес.

Стратегическа цел 2 - Висока популярност на съхранено и изявено многообразие на природното и културно наследство

Стратегическа цел 3 - Подобрена жизнена среда в града и селата, обезпечени с качествени публични услуги и добро управление

Стратегическа цел 4 – Засилена роля на инициатор на междуобщинско сътрудничество и продукти

Шестте приоритетни области, заедно с тяхното съдържание, са необходимите условия за постигане на стратегическите цели и визията за община Исперих. Всяка приоритетна област съсредоточава нужните мерки, които трябва да бъдат предприети с предимство пред останалите възможни дейности в подкрепа на местното развитие. Приоритетните области дават отговор на въпроса какво трябва да се направи.

Приоритетните области най-общо представляват темите, които обосновават

разпределението на финансовите ресурси и общинските инициативи през следващия програмен период. Съобразно структурата на стратегията, приоритетите не са директно обвързани и подчинени на дадена стратегическа цел, а допринасят за постигането на повече от една цел. Приоритетните области са съчетание от прецизно формулирани мерки, разкриващи какво точно трябва и може да се осъществи в общината. Различните мерки в една или повече различни области са тематично свързани, за да се осигури по-голяма ефективност и синергия между очакваните от осъществяването им резултати. Мерките са отворени и следва да се конкретизират с допълнителни проекти през целия следващ програмен период. В този смисъл, въздействието на мерките не се изчерпва с дефинираните проекти в Програмата за реализация на ОПР. Мерките следва да насочват и всички останали инициативи в общината до 2020 г.

Приоритетна област 1. Фокуси на растеж

В рамките на приоритетната област се поставя акцент върху усвояването на предимството от локацията и осигуряването на предварителните предпоставки за икономическо развитие – инфраструктурни подобрения и осигуряване на привлекателни складови и производствени терени. Приоритетната област е пряко свързана с мерките от обхвата на област Ресурси и продукция, която предоставя механизми за развитие на сектор индустрия. Аналогична е връзката с област Наследство и туризъм, формулираща интервенциите свързани с туристическия отрасъл.

Пълното усвояване потенциала на представения фокус включва и подобряване на градската среда и градския дизайн. Те са необходими за повишаване привлекателността и притегателността на общинските градове и поддържането на благоприятни демографски параметри – задължителни изисквания за постигането на реален растеж.

Стратегически важните локация и инфраструктури са определящи фактори за развитие. Те са свързани както с предпоставките за икономически растеж (високообразовани кадри и иновации), така и с привлекателността на община Исперих за образование, работа и живот.

През отчетния период в общината не са реализирани значими проекти, финансирани с европейски средства, с фокус към подобряване на градската среда и градския дизайн. Основните ремонтни дейности през периода са осъществени със средства от републиканския бюджет и собствени бюджетни средства.

През 2016 г. със средства, осигурени от републиканския бюджет бяха ремонтирани 1200 м от ул. „Лудогорие“ в гр. Исперих и 1212 м от IV-токласен общински път Свещари-Вазово-Райнино. Беше направен основен ремонт и на физкултурния салон на ОУ „Христо Ботев“. както и на здравната служба в с.Подайва.

Със собствени бюджетни средства и средства от републиканския бюджет беше ремонтирана и оборудвана Детска млечна кухня в сградата на ОДЗ „1-ви юни“, гр.Исперих.

Със средства от общинския бюджет беше извършен ремонт на здравна служба в с.Подайва и подменен водогреен котел на ОУ „В.Априлов“, гр.Исперих.

По Национална програма за енергийна ефективност през 2016 г. в Община Исперих са санирани и въведени в експлоатация две многофамилни жилищни сгради в ж.к „Васил Априлов“, град Исперих блок 1 и блок 3 с общо 182 апартамента като общата стойност на безвъзмездното финансиране за тях е 2 049 865 лв. През 2017 г. се очаква да бъдат реализирани още два проекта за саниране на бл.4 и бл.7 на ж.к. „Васил Априлов“, за които през 2016 г. има подписани договори.

С реализиран проект по Националната кампания „За чиста околна среда – 2016“, организирана от Министерство на околната среда и водите и ПУДООС през 2016 г. се отчете ОУ „Христо Ботев“ в гр.Исперих. По проекта на стойност 4 969.00 лв. беше озеленен вътрешния двор на училището, бяха поставени пейки и кошчета за отпадъци, закупени бяха уредба с микрофони, мултифункционално устройство, лаптоп, както и соларни лампи, които

са поставени на входа на училището.

В края на 2016 г., на 9.12.2016 г. Община Исперих подписа договор с Управляващия орган на ОП „Региони в растеж 2014-2020“ за реализирането на проект „Основен ремонт, оборудване и обзавеждане на ПГСС „Хан Аспарух“, гр.Исперих. Той следва да бъде изпълнен до декември 2018 г.

През следващите три години (2017, 2018, 2019) общината ще разчита, освен на средства от републиканския бюджет, и на безвъзмездно европейско финансиране, което да подпомогне процеса на подобряване на градската среда и повишаване качеството на живот на жителите на град Исперих. През месец октомври 2016 г. бяха внесени в ДФ „Земеделие“ два проекта по подмярка 7.2 на Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 г. Единият предвижда ремонт и мерки за енергийна ефективност на две от крилата на читалищната сграда (източно и южно), в които се помещават библиотеката, музейната експозиция и ритуалната зала, а другият е за изграждане, ремонт и рехабилитация на общински пътища - 1. Път RAZ 2048/III-702, Пристое-Белинци/Духовец-граница община Исперих-Каолиново и 2. Път RAZ 1040 "/III-205, Исперих-Веселец/Свещари-Вазово-Райнино" от км 3+240 до км 9+570.

През изтеклата 2016 г. беше възложена голяма обществена поръчка за разработване на технически проекти за ключови обекти в общината (централна градска част, улици в гр.Исперих, изграждане на Комплекс за социални услуги за възрастни хора в сградата на бившето общежитие, изграждане на Туристически информационен център, благоустрояване на обществени зелени площи чрез изграждане на спортни и детски площадки в гр.Исперих и селата, ремонт и мерки за енергийна ефективност на двете сгради на общинската администрация), с които да се кандидатства по Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 (подмерки 7.2 и 7.5), Оперативна програма „Региони в растеж 2014-2020“, Инвестиционна програма за климата към Националния доверителен екофонд, МИГ Исперих и др.

Приоритетна област 2. Села и периферни територии

Предвидените мерки са формулирани съобразно идеята за съхраняване и стабилизиране на селата от общината. Необходимо е паралелното подсилване на по-големите и значими от тях, докато се предприемат мерки за преустановяване тенденциите за обезлюдяване на малките. Това изисква два различни подхода към двата типа села в общината.

Общите мерки са свързани със стимулиране на партньорствата и търсене на алтернатива за финансиране и на проекти за развитието на селата, включително и за съвместно развитие на групи от тях.

През 2016 г. сериозни суми от републиканския бюджет бяха насочени към подобряване на общинската пътна инфраструктура и уличната мрежа в няколко големи села на общината. С близо 2 млн. лв. са ремонтирани 6750 м улици в с.Йонково, 5721 м в с.Лудогорци, 5965 м в с.Свещари и 390 м в с. Китанчево, както и 1212 м от общински път Свещари-Вазово-Райнино.

Жителите на село Средоселци вече се наслаждават на новоизградената зона за отдих и развлечение на общински терен, намираща се в близост до центъра на селото.

С финансовата помощ на ПУДООС в рамките на Национална кампания „За чиста околна среда – 2016 г.“, Кметство Средоселци реализира проект на стойност 8 365.00 лева. Теренът, обект на проектното предложение, беше почистен и озеленен като са засадени многогодишни растения, поставени кошчета за отпадъци, изградена градинска беседка и детски кът за игра с монтирани детски съоръжения – катерушка, пързалка, люлка, люлка везна, пясъчник. Поставени са и дървени паркови пейки и е монтирана тройна пейка с пергола.

Привлекателното място вече е не само радост за децата, но и насърчава родителите да прекарват по-голяма част от времето си на открито сред природата .

През 2017 г. общината ще има готовност да кандидатства с повече проекти за

изграждане на зони за отдых и спорт в населените места на общината. Средства за такъв тип проекти са предвидени в новата Стратегия за местно развитие на МИГ Исперих.

Приоритетна област 3. Равни възможности

Приобщаващият растеж е един от трите приоритета на стратегията „Европа 2020“. Неговата същност е осигуряването на равни възможности за различните социални групи и потребности, подкрепени от качествени и достъпни здравеопазване, социални услуги и подпомагане. Включването на различните групи в социалния и икономическия живот е допълнителен стимул за растеж на местните общности. Община Исперих се отличава със своята активно прилагана политика и значителен брой успешни проекти, ориентирани към социалната сфера. Възможните подобрения са свързани с разширяване на обхвата и капацитета на предоставяните услуги. Добре функциониращите мрежи между институциите и неправителствените структури са мощен инструмент за разнообразие и по-голяма достъпност на предоставяните услуги за населението и специфичните услуги в общността.

I. Социални услуги

Общинското ръководство води съзнателна и последователна политика в подкрепа на своите граждани, изпаднали в неравностойно положение. Съгласно разработения Годишен план за развитие на социалните услуги, основната задача на Община Исперих е планиране, развиване и предоставяне на качествени социални услуги

През 2016 г. на територията на Община Исперих продължават да функционират **Дом за деца лишени от родителска грижа „Лудогорие“ с капацитет 18 места и Комплекс за социални услуги за деца и семейства „Лудогорие“**, в който се предоставят социални услуги , съгласно чл. 36, ал. 2 от ППЗСП, както следва:

- Преходно жилище;
- Център за обществена подкрепа;
- Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи без увреждания - 1;
- Център за настаняване от семеен тип за деца/ младежи без увреждания – 2.

ПРЕХОДНО ЖИЛИЩЕ

„Преходно жилище“ /ПЖ/ е социална услуга в общността с капацитет 12 юноши и девойки. Доставчик на услугата е Община Исперих. Управлението на услугата се осъществява от Управителя на КСУДС. Оперативното управление на дейностите в услугата се осъществяват от социален работник-екипен ръководител.

Услугата ПЖ за 2016г. е предназначена за:

- Младежи и девойки над 16 годишна възраст, с дълъг институционален престой, за които към момента няма възможност за реинтеграция в семейна или близка до семейната среда;
- Младежи и девойки, навършили 18 годишна възраст - до завършване на средно образование;
- Младежи и девойки от общността, които са над 16 годишна възраст, но поради една или друга причина се налага да ползват социална услуга от резидентен тип, поради невъзможност да живеят в семейна или близка до семейната среда.

Услугата ПЖ е комплекс от дейности, насочени към:

1. Подготовка на младежи и девойки за самостоятелен и независим живот след напускане на институцията;
2. Подготовка за професионална и житейска реализация;
3. Създаване на мрежа за социална подкрепа и постигане на социално включване;
4. Превенция на настаняване в институция;
5. Реинтеграция в семейна среда

През 2016 г. услугата се е ползвала от 14 младежи и девойки. Напуснали 4 младежи, поради завършване на средно образование. През 2016г. в Преходно жилище има 5 нови настанявания.

До месец Декември 2016г. в услугата работи екип от 5 социални работника. При необходимост потребителите на услугата се консултират от психолога в КСУДС „Лудогорие” и други специалисти от общността.

ЦЕНТЪР ЗА ОБЩЕСТВЕНА ПОДКРЕПА

Център за обществена подкрепа е социална услуга в общността с капацитет 40 места, която предлага подкрепа на деца и родители за преодоляването на различни проблеми в съвместния им живот, подобряване на родителските умения и създаване на благоприятна семейна среда.

Основната цел на Центъра за обществена подкрепа е да подобри качеството на живот на децата в семейната и социалната среда, като предостави качествени социални услуги, които да отговарят на потребностите и да са достъпни до всяко дете в риск и неговото семейство.

Доставчик на услугата е Община Исперих. Управлението на услугата се осъществява от Управителя на КСУДС.

През 2016г. Центъра за обществена подкрепа към КСУДС ”Лудогорие” гр.Исперих работи по следните направления:

- Подкрепа на деца-жертви на насилие и техните семейства;
- Превенция на отклоняващо се поведение при децата и работа с деца с отклоняващо се поведение;
- Психологическа подкрепа;
- Деинституционализация и реинтеграция на деца от специализирани институции;
- Превенция на отпадане от училище. Работа с деца, отпаднали или в риск от отпадане от училище и техните семейства;
- Превенция на изоставянето;
- Оценка на родителския капацитет;
- Оценка на риска;
- Логопедични услуги

За предоставяне на услугата ЦОП е осигурен екип, състоящ се от трима социални работника, един педагог и един психолог. От месец октомври в екипа има и логопед. През 2016г. услугите на ЦОП са ползвали 67 потребители.

ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА/ МЛАДЕЖИ БЕЗ УВРЕЖДАНИЯ 1

Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания /ЦНСТД/МБУ/ е социална услуга – резидентен тип, която осигурява жизнена среда за пълноценно развитие на деца, изведени от семействата им. Тя предоставя комплекс от дейности, съобразени с индивидуалните потребности на децата и насочени към развиване на социална компетентност и подготовка за самостоятелен живот, подкрепа в образованието, развиване на способности за организиране на свободното време, професионално ориентиране и обучение, възстановяване и поддържане на контакт с биологичното семейство и формиране на собствена идентичност. Услугата е с капацитет 12 деца и е предназначена за деца и младежи без увреждания на възраст от 3 до 29 години. Деца под 3 години могат да бъдат

настанявани в ЦНСТД/МБУ-1 само в изключителни случаи, заедно със свои по-големи братя или сестри.

През 2016г. в ЦНСТД/МБУ-1 настанените потребители с административна заповед от Д"СП" гр.Исперих са 12.

Екипът по предоставяне на услугата ЦНСТД/МБУ-1 се състои от 4 социални работници, които имат необходимата професионална квалификация за работа с деца, 1 психолог и 1 домашен помощник.

Доставчик на услугата е Община Исперих. Управлението на услугата се осъществява от Управителя на КСУДС. Оперативното управление на дейностите в услугата се осъществяват от социален работник-екипен ръководител.

ЦЕНТЪР ЗА НАСТАНЯВАНЕ ОТ СЕМЕЕН ТИП ЗА ДЕЦА/ МЛАДЕЖИ БЕЗ УВРЕЖДАНИЯ 1

Център за настаняване от семеен тип за деца имладежи без увреждания 2 /ЦНСТД/МБУ/ е социална услуга – резидентен тип, която осигурява жизнена среда за пълноценно развитие на деца, изведени от семействата им. Тя предоставя комплекс от дейности, съобразени с индивидуалните потребности на децата и насочени към развиване на социална компетентност и подготовка за самостоятелен живот, подкрепа в образованието, развиване на способности за организиране на свободното време, професионално ориентиране и обучение, възстановяване и поддържане на контакт с биологичното семейство и формиране на собствена идентичност. Услугата ЦНСТД/МБУ- 2 е с капацитет 12 деца.

Към края на 2016г. услугата е предназначена за деца на възраст от 11 до 18 години, като в някои случаи, по преценка на настаняващия орган се допуска настаняване на деца, на възраст не по-голяма от 20 години. Те се настаняват при условия и ред, определени в Закона за закрила на детето.

Доставчик на услугата е Община Исперих. Управлението на услугата се осъществява от Управителя на КСУДС. Оперативното управление на дейностите в услугата се осъществяват от социален работник - екипен ръководител

В края на периода услугата се ползва от 11 деца.

Екипът по предоставяне на услуга ЦНСТД/МБУ-2 се състои от 4 социални работника, 1 психолог и 1 домашен помощник с необходимата професионална квалификация за работа с деца. През месец март целият екип премина обучение на тема: "Превенция на употребата на наркотични вещества" и "Превенция на насилието над децата.Техники за пряка работа с деца. Арт терапията и музикотерапия. Превенция на употребата на наркотични вещества."

◆ От 2016 г. в гр. Исперих се предоставя и услугата **Дневен център за деца и/ или възрастни с увреждания** с капацитет 30 места. Тя е разкрита на 01.12.2014 г. по проект „Интеграция на деца и младежи с увреждания чрез предоставяне на социални услуги в Община Исперих“, финансиран със средства по ОП "Развитие на човешките ресурси 2007-2013г. „Бюджетна линия BG051PO001-5.2.12 „Да не изоставяме нито едно дете” – Компонент 2: Разкриване на социални услуги в общността” .

Дневен център за деца и/ или възрастни с увреждания е социална услуга за предоставяне на дневни грижи, мобилна почасова услуга за деца до 18 години и техните семейства, младежи до 29 години, ползватели на социалната услуга Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания и възрастни потребители от общността.

◆ През отчетния период се предоставя и социалната услуга **Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания** с капацитет 14 места. Тя стартира на 05.01.2015г. по Проект "Интеграция на деца и младежи с увреждания чрез предоставяне на социални услуги в Община Исперих", финансиран със средства по ОП "Развитие на

човешките ресурси 2007-2013г. „Бюджетна линия BG051PO001-5.2.12 „Да не изоставяме нито едно дете” – Компонент 2: Разкриване на социални услуги в общността”.

Социалната услуга Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания се предоставя в достъпна и уютна среда, като разполага с обучен персонал с развити компетенции и опит за индивидуална работа и подкрепа на потребителите. Услугата има разработена методика, утвърдена вътрешна нормативна база, правила, процедури и документация, гарантиращи качество на предоставянето им, в съответствие със законовоопределените критерии и стандарти.

Предоставянето на двете услуги стана възможно след реализирането на **Проект "Изграждане на социална инфраструктура, предлагаща услуги за деца в риск на територията на община Исперих - Център за настаняване от семеен тип и Дневен център за деца с увреждания"** на стойност 1 091 659,20 лв. по мярка 321 “Основни услуги за населението и икономиката в селските райони” на ПРСР 2007-2013г. Изграждането на този център позволи да се повиши качеството на живот на деца и младежи от институции и уязвими групи от населението чрез подобряване на достъпа им до алтернативни грижи и услуги в среда, близка до семейната и в общността на територията на община Исперих.

◆ От 11.12.2015 г. Община Исперих е партньор по проект **„Приеми ме 2015”-BG05M9OP001-2.003-0001-C01**, финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 по процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ BG05M9OP001-2.003 „Приеми ме 2015” със сключено партньорско споразумение между Община Исперих и Агенцията за социално подпомагане.

От 01.01.2016 г. стартира работата на новоназначения екип по приемна грижа, състоящ се от двама социални работници.

На 01.09.2016 г. е подписан Анекс към партньорското споразумение за въвеждане на нов областен модел спрямо, който остава един социален работник.

На територията на Община Исперих към месец декември 2016 г. има 14 действащи приемни семейства, в които са настанени 12 деца.

◆ **Домашен социален патронаж в гр. Исперих предоставя** социалните услуги, които се извършват в обичайната домашна среда. Предлагащите социални услуги са:

- Доставка на храна;
- Поддържане на хигиената в жилищните помещения обитавани от патронирания;
- Съдействие за снабдяване с необходимите помощни средства при инвалидност или тежко заболяване;
- Помощ в общуването и поддържането на социални контакти, развлечения и занимания в дома или извън него;
- Битови услуги – закупуване на хранителни продукти и вещи от първа необходимост, заплащане на електрическа енергия, телефон и други със средства на лицето;
- Съдействие за изготвяне на необходимите документи заявяване на ТЕЛК;
- Други.

През 2016 год. ДСП – Исперих е предоставял социални услуги на 231 лица при капацитет 500. ДСП – Исперих през 2016 г. предоставя услугата доставка на храна в град Исперих и селата Лъвино, Къпиновци, Подайва, Духовец и Китанчево.

◆ През 2016 г. Община Исперих реализира дейности по **социална услуга „Обществена трапезария”** на 93 лица при капацитет 90 места. ДСП предостави храна за обяд, включваща супа, основно ястие и хляб през периода от 01.01.2016 – 30.04.2016 год.

◆ През отчетния период Община Исперих реализира и дейности по **социална услуга „Топъл обяд“** за периода от **01.07.2016 до 30.12.2016 г.**, финансирана по Оперативна програма за храни и/или основно материално подпомагане“, операция „Осигуряване на топъл обяд“ за 96 лица при капацитет 90.

◆ До 29.02.2016 г. Община Исперих беше партньор на АСП в изпълнение на **Проект „Нови възможности за грижа“** по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014–2020 г., бюджетна линия 2014BG05M9OP001-2.2015.001 „Нови алтернативи“, дейност „Личен асистент“.

Целевите групи по Проекта бяха:

1. Хора с увреждания с ограничения или невъзможност за самообслужване;
2. Хора над 65 години с ограничения или в невъзможност за самообслужване;
3. Семейства на деца с увреждания;
4. Самотноживеещи тежко болни лица.

Общата цел беше подобряване достъпа не само до социални, но и до здравни услуги на хората с увреждания.

По Проекта бяха назначени 108 лични асистенти, които обгрижваха 116 потребителя. Проекта беше на обща стойност 353 302,12 лв.

◆ В края на 2015 г. беше подписан Договор №BG05M9OP001-2.002-0158-C001 от 16.12.2015г, между Община Исперих и МТСП за изпълнението на **Проект BG05M9OP001-2.002-0158 – C001 „Алтернатива за независим живот“** по Процедура за директно предоставяне на безвъзмездна финансова помощ **BG05M9OP001-2.002 „Независим живот“**, което започна през февруари 2016 г.

Проекта се реализира за период от 21 месеца на обща стойност 500 000 лв.

По проекта е създаден "Център за почасово предоставяне на услуги за социално включване в общността или в домашна среда", към който са назначени 50 лични асистенти и 20 домашни помощници, които предоставят социална услуга в общността на потребители от целевата група в домашна среда.

Към създадения Център за почасово предоставяне на услуги за социално включване в общността или в домашна среда са назначени експерти - 1 психолог, 1 социален работник и един медицински специалист - почасово, които оказват психологическа подкрепа и/или консултиране и/или супервизия на персонала предоставящ социални услуги.

◆ Април 2016 г. приключи изпълнението Проект BG06 - 218 **„Превенция и реинтеграция на деца в риск“** по Програма BG06 „Деца и младежи в риск“, Компонент 2, финансиран от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009 – 2014, на обща стойност 225 391 евро за период от 22 месеца.

Проектът се реализира в осем детски градини на територията на Община Исперих - ЦДГ "Щастливо детство" в град Исперих, ЦДГ "Мечо Пух" в град Исперих, ЦДГ "Слънце" в град Исперих, ЦДГ "Радост" село Подайва, ЦДГ "Щастливо детство" село Китанчево, ЦДГ "Братя Грим" село Тодорово, ЦДГ "Кокиче " село Вазово и ЦДГ "Момина сълза " село Райнино.

По проекта беше предвидено оборудване за осемте детски градини, което спомогна за цялостната адаптация и интеграция на децата в детските градини.

Целева група по проекта беше:

- Деца от местната общност на възраст между 3 и 6 години;
- Деца в риск, особено представители на социално слаби, включително от ромската етническа група, на възраст между 3 и 6 години, изложени повече от останалите на риск от социално изключване и бедност;

- Деца от семейства с нисък доход;
- Деца в риск от етническите малцинства;
- Деца в риск живеещи в малки и отдалечени населени места.

◆ Община Исперих реализира в период от 01.02.2016 г. до 31.07.2016 г.

Проект BGO5M90PO01-1.005-0001 „Обучения и заетост за младите хора”, финансиран от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Инициативата за младежка заетост.

По проекта бяха включени 70 младежи до 29 год. на длъжност „Общ работник“ и „Чистач /хигиенист“ в 22 населени места на територията на Община Исперих.

Обща стойност на проекта: 215 334,00 лв.

◆ През 2016 г. по **Национална програма „Заетост и обучение на хора с трайни увреждания”** в Общинска администрация – Исперих продължи трудовата си заетост едно лице, назначено на длъжност „Технически сътрудник”.

◆ От 17.10.2016 г до 31.03.2017 г. Община Исперих изпълнява **Регионална програма за заетост**, по която са назначени 14 лица на 8 часов работен ден за период от 5,5 месеца на длъжност „общ работник“, които работят по утвърден график и разпределение в съответствие с природо – климатичните условия.

Дейностите по Програмата са насочени към подобряване състоянието на улиците, парковете за отдих, зелените площи и гробищните паркове в гр. Исперих.

Общата стойност на проекта е 40 451 лв.

◆ През 2016 г. по **Национална програма „Старт на кариерата”** в **Общинска администрация – Исперих са назначени 2 лица за срок от 9 месеца.**

Основната цел на програмата е да бъдат осигурени възможности за придобиване на трудов стаж на безработни младежи, завършили средно или висше образование, с цел улесняване на прехода между образование и заетост.

Обект на Програмата са младежи до 29 г. без трудов стаж по специалността, които са завършили висше образование (дипломирани) и са регистрирани в дирекциите „Бюро по труда”.

◆ През 2016 г. по **Национална програма „Активиране на неактивни лица”** в Общинска администрация – Исперих продължи трудовата си заетост едно лице, назначено на длъжност „Младши специалист, младежки медиатор” от 07.05.2015 г. до 31.12.2017 г.

Община Исперих има много добре развити социални услуги за деца и младежи, но все още не предлага достатъчно такива за възрастни хора. Имайки предвид това ръководството на общината възложи проектиране за изграждане на Комплекс за социални услуги за възрастни хора в сградата на бившето общежитие в гр. Исперих. Комплексът ще включва два Дневни центъра за възрастни хора и хора с увреждания, както и два Центъра за настаняване от семеен тип на възрастни хора и хора с увреждания. Предвижда се кандидатстване с проект през 2017 г. по ОП „Региони в растеж 2014-2020“

II. Здравеопазване

Здравното обслужване на населението се осъществява от лечебни заведения за болнична и извънболнична помощ.

1. Болнична медицинска помощ

„МБАЛ - Исперих” е стационарно заведение за лечение на остри и обострени заболявания с капацитет 110 легла. Обслужва населението от региона, както и голям брой

населени места от съседни общини – Главиница, Дулово, Самуил и Завет. Оборудвано е с модерна апаратура и медицинска техника.

2. Извънболнична медицинска помощ

2.1. Амбулатории за първична медицинска помощ

- Амбулатория за първична медицинска помощ индивидуална практика - 8
- Лекарски практики по дентална медицина:
  - на индивидуална практика - 11
  - на групова практика – 1

2.2. Специализирана извънболнична медицинска помощ

- Амбулатория за специализирана медицинска помощ - индивидуална практика - 14
- МЦ „Медика – 2009” ЕООД - 1
- Медико - диагностична лаборатория - 1
- Медико - техническа лаборатория - 2

2.3. Спешна медицинска помощ.

На територията на община Исперих функционира **Филиал за спешна медицинска помощ, в който работят 2 лекари и 10 фелдшери.**

В детските градини и училищата на територията на Община Исперих са обособени и оборудвани 33 здравни кабинети, в които работят 8 медицински сестри и 6 фелдшери.

Грижата за подобряване здравния статус на населението в община Исперих е основна в политиката на управление с акцент върху детското здравеопазване, хора с тежки хронични заболявания и хора в неравностойно положение.

През 2016 г. в Община Исперих с Решение на ОбС е разкрита **Детска млечна кухня** с дейност „Кетъринг“ към яслени групи в Детска градина „Първи юни“ – база 2 с капацитет до 300 порции дневно. Кухнята предлага храна за обяд на неорганизиран контингент от деца на възраст от 10 месеца до 3 години, които се отглеждат в домашни условия.

През 2016 г. беше прехвърлена на държавата собствеността на сградата на Филиала за спешна медицинска помощ в гр.Исперих. Очаква се през новия програмен период Министерство на здравеопазването да реализира по ОП „Региони в растеж“ проект за ремонт и оборудване на централите за спешна медицинска помощ.

III. Образование

Качественото образование продължава да е един от основните ни приоритети. Човешкият капитал на нашата община са днешните ученици. Шансът за успех и просперитет на всеки отделен гражданин пряко зависи от качеството на образованието, до което има достъп. Дейностите в сферата на образованието са регламентирани в нормативната уредба на МОН и действащата нормативна уредба на община Исперих. Дирекцията работи в тясно сътрудничество и взаимодействие както с РУО – гр.Разград, в областта на методическите указания и прилагане разпорежданията на законодателната уредба, така и с директорите и ръководствата на учебните заведения.

На територията на Община Исперих функционират девет общински училища – две средни и седем основни. С Решение №740/09.09.2016 г. на Министерски съвет имотът на Професионална гимназия по селско стопанство „Хан Аспарух“, гр. Исперих е обявен за частна държавна собственост и безвъзмездно прехвърлен в собственост на Община Исперих. Шест от основните училища са средищни. До всички средищни училища е осигурен безплатен транспорт за ученици и учители. Отрицателната демографска статистика води до съществуването на паралелки с минимален и под минималния брой ученици. За новата учебна година са утвърдени 30 маломерни паралелки, 2 от които са слети. Общият брой на учениците в община Исперих в началото на учебната 2016/2017г. е 2452.

В община Исперих функционират 21 детски градини. В града работят четири детски градини, като една от тях е с яслени групи. Другите 17 детски градини са в селата, като само 2

от тях (с. Подайва и с. Вазово) развиват дейността си като двугрупни. Общият брой на децата записани в началото на учебната година в ДГ е 746, а децата в яслениите групи са 55.

През април 2016г. приключи изпълнението на Проект BG06-218 „Превенция и реинтеграция на деца в риск от община Исперих“ по Програма BG06 „Деца и младежи в риск”, Компонент 2, финансиран от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014. С планираните проектни дейности се целеше подобряване на подготовката за училище на деца от уязвимите групи, както и насърчаване на участието на родителите им в образователния процес. В проекта бяха включени 370 деца.

През октомври 2016 г. беше одобрен проект “Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства в община Исперих“ по ОП “Наука и образование за интелигентен растеж“. Той ще се изпълнява в продължение на 24 месеца в 7 общински училища в партньорство със сдружение „Асоциация Интегро“ и ОУ “Хр.Ботев“ гр.Исперих. Насочен е към подобряване качеството на училищното образование и постигането на равнопоставена интеграция. Очакванията са да бъдат решени специфични проблеми на учениците от етническите малцинства, а именно:

- Затруднена адаптация към училище
- Слабо усвояване на учебния материал
- Нередовно посещаване и отпадане от училище
- Недостатъчна гъвкавост и недостиг на материални ресурси при избора на форми на обучение

През октомври 2015 г. Община Исперих се включи в програма ROMACT, която е съвместна програма на Европейската Комисия и Съвета на Европа и цели да подкрепи усилията на местните власти за пълноценна интеграция на ромите и живеещите в сходна ситуация граждани. В рамките на програмата с помощта на назначен от Съвета на Европа фасилитатор, беше сформирана Местна активна група /МАГ/, в която членуват доброволно активни роми от местната общност.

През 2016 г. бяха реализирани следните дейности:

1.Фасилитатора и МАГ стартираха процес на оценка на нуждите в ромската общност и извеждане на приоритети на общността. Извеждането на приоритетите се осъществяваше чрез месечни срещи на МАГ. Сред изведените общи приоритети са:

- Изграждане на ромски общностни центрове
- Действия за ограничаване на функционалната неграмотност и ранните бракове сред ромската общност
- намаляване на разходните бариери за посещение в детска градина
- действия насочени към преодоляване на наркоманията сред ромската общност
- осигуряване на заетост за дълготрайно безработни жени от ромски произход
- подобряване на жилищните условия в квартал „Запад“ на гр. Исперих

2.Изведените нужди и приоритети на общността се обсъждаха периодично на общи срещи между МАГ и представители на Община Исперих.

На проведената на 7 април 2016г. общинска кръгла маса на тема „Диалогът между ромската общност и Община Исперих в изпълнение на политиките за интеграция на ромската общност“, с участието на Община Исперих, МАГ, представители на регионалните институции и др. беше направен преглед на Общинската програма за интеграция на ромите /ОПИР/ в община Исперих и изслушани предложения за актуализирането ѝ. ОПИР беше актуализирана на сесия на ОбС Исперих, проведено на 01.12.2016г.

3. Изпълнение на програмата:

- Разработен проект за ранно детско развитие, чрез елиминиране на разходните бариери при посещение в детска градина. Проектът е подаден към Ромския образователен фонд от Будапеща, на стойност 168 500 евро - проектът е в етап на оценка.

- Разработен проект „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства в Община Исперих” по схема „Образователна интеграция на учениците от етническите малцинства и/или получили международна закрила”, в рамките на Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж”, на стойност 392 290лв. – проектът е одобрен за финансиране.

- Заложени мерки за Социално икономическа интеграция в Стратегията за местно развитие на МИГ – Исперих на стойност 600 000 лв. – изпълнението на стратегията в ход.

- Стартира процес по планиране разработването на проект за разкриване на социално предприятие по приоритетна ос 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване“ в рамките на ОП «Развитие на човешките ресурси 2014-2020».

IV. Осигуряване на ред и сигурност на територията на община Исперих

Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетните и непълнолетните при община Исперих работи по организиране и реализиране на инициативи по първичната превенция на малолетните и непълнолетните правонарушители на територията на общината чрез дейности, алтернативни на детското асоциално и девиантно поведение. Приоритет е доброто сътрудничество с институциите, работещи с деца, за координиране на всички социално-педагогически фактори на територията на общината в борбата срещу насилията, престъпността и за защита правата на децата.

Предвидените в ЗБППМН мерки са само възпитателни и те нямат наказателно-правни последици. С тях се цели постигането на възпитателен ефект и позитивна промяна в поведението за преодоляване на деформации и дефицити в нравственото им развитие, както и формиране на нагласи за уважение към закона и обществото.

През 2016 година Местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните - Исперих продължи да работи за постигане на цели, поставени през 2015 година и положи усилия за постигането им:

1. Предотвратяване и противодействие на извършването на противообществени прояви.
2. Осъществяване на превенция на противообществените прояви на малолетните и непълнолетните.
3. Ограничаване и стремеж към преодоляване на причините за негативното поведение и противообществените прояви на подрастващите.
4. Приобщаване на “децата в риск” към училищната среда.
5. Оказване на помощ на родителите, срещащи затруднения при възпитанието на своите деца.

За реализирането на тези цели МКБППМН - Исперих работи съвместно с ръководствата на учебни заведения на територията на общината, с училищните комисии за превенция на противообществените прояви на учениците, с инспектор “Детска педагогическа стая” при РУ на МВР - Исперих, с отдел “Закрила на детето” при ДСП - Исперих. Бяха проведени беседи с ученици във връзка с агресията, с тормоза в училище, с употребата на наркотични вещества, с правата на детето, с дейността на МКБППМН, с необходимостта от редовна посещаемост на учебните занятия, със спазването на вечерния час и др. Бяха осъществени обучения /чрез обществени възпитатели и ИДПС/ на ученици на теми: “Превенция на насилие над деца”, “Детска полицейска академия”; занятия на инспектор ДПС “Да играем безопасно”, “Опасните непознати”, “Пътна безопасност”, “Наркотиците и законът”, “Престъпление и наказание”, “Права и отговорности”, “Хулиганство и вандализъм”.

Социално превантивната дейност за предотвратяване и ограничаване на криминогенните фактори на територията на Община Исперих се извършва от МКБППМН, Детска педагогическа стая, Дирекция „Социално подпомагане” гр.Исперих, РПУ–Исперих и обществени възпитатели.

През изминалата 2016 година МКБППМН - Исперих продължи работата си по изпълнение на своята главна цел – да подаде ръка на всяко нуждаещо се от подкрепа дете. В духа на Конвенцията за правата на детето и следвайки последователно принципите на хуманното и толерантно отношение работещите в МКБППМН професионалисти насочиха своята дейност към осъществяване на реален принос за справяне с първопричините за появата на детската престъпност, кризата на ценностната система, нравствените дефицити, неефективния родителски контрол, социално-икономическите проблеми. Към Местната комисия през годината работиха 6-ма обществени възпитатели, които извършваха конкретна индивидуална корекционно-възпитателна работа с малолетните и непълнолетните правонарушители.

През 2016 г. МКБППМН съвместно с Детска педагогическа стая към РУ на МВР - Исперих, Отдел” Закрила на детето”, образователните институции, Комплекса за социални услуги за деца и семейства и обществените възпитатели изпълни следните задачи, визирани в чл.10 от Закона за БППМН:

- издири и установи малолетни и непълнолетни, които се нуждаят от помощ и вземат мерки за тяхната социална защита и развитие (насочени към КСУДС – 3 деца, определен обществен възпитател на 12 деца);
- разгледа деяния по чл.11, ал.1 и наложи възпитателни мерки по чл.13, ал.1, т.1-10 и т.12 - общо 12 деяния срещу 13 малолетни и непълнолетни;
- направи предложение до Районен съд - Исперих за налагане на възпитателни мерки по чл.13, ал.1, т.13 - 1 брой;
- приведе в изпълнение мерките по чл.13 и осъществи контрол върху изпълнението им;
- помага на родителите, които срещат затруднения при възпитанието на децата си;
- анализира състоянието и причините за противообществените прояви на малолетните и непълнолетните в общината и набелязва конкретни мерки;
- участва в мероприятия, организирани от други органи и организации, работещи с деца;
- определи обществени възпитатели по чл.41, ал.2 на лица в риск от извършване на противообществена проява.

През 2016 г. Районен съд - Исперих не наложи възпитателна мярка по чл.13, ал.1, т.13 от ЗБППМН (“настаняване във възпитателно училище-интернат”) на непълнолетно лице, живеещо в КСУДС „Лудогорие“ и му наложи други мерки - т.3, т.4 и т.10

През отчетната година едно дете продължи престоя си във ВУИ. Във връзка с това секретарят на МКБППМН се информираше периодично от директора на ВУИ за състоянието на непълнолетния и изготвяше становища за отпуск по време на ваканции.

В съответствие с Указанието на ЦКБППМН (Писмо №73 от 25.09.2009г.) в МКБППМН - Исперих е създаден поименен регистър на всички неучещи и неработещи непълнолетни в общината, освободени от СПИ, ВУИ, ПД, както и на условно осъдени.

През 2016 г. МКБППМН е образувала възпитателни дела и наложила възпитателни мерки по отношение на деца и родители, както следва:

Разгледани са 12 възпитателни дела срещу 13 извършители в законоустановения срок, които са образувани по повод следните противообществени прояви или престъпления:

- кражба - 4
- телесна повреда - 3
- унищожаване на имущество - 1
- употреба на наркотични вещества - 2
- тормоз /чрез Фейсбук/ - 1

- административно нарушение - 1

Наложените възпитателни мерки по ЗБППМН, чл.13, ал.1 са, както следва:

- т.1 предупреждение - 5;
- т.2 задължаване да се извини на пострадалия - 2;
- т.3 задължаване да участва в консултации за преодоляване на отклоненията в поведението - 1;
- т.4 поставяне под възпитателен надзор на родителите със задължение за полагане на засилени грижи - 3;
- т.5 поставяне под възпитателен надзор на обществен възпитател - 5;
- т.12 предупреждаване за настаняване във Възпитателно училище - интернат - 1;
- т.13 настаняване във Възпитателно училище - интернат - 1 /отменено от РС - Исперих/.

Решения на МК по чл.21, ал.1, т.4 от ЗБППМН /прекръпяване на възпитателно дело/ -

2.

Към МКБППМН - Исперих няма изграден консултативен кабинет и център за социална подкрепа. Комисия ползва услуги на ЦОП.

През 2016 г. МКБППМН - Исперих работи с 6 обществени възпитатели, които осъществяваха корекционно-възпитателна дейност с двадесет и седем деца. След работата с обществен възпитател повечето от малолетните и непълнолетните не извършват нови противообществени прояви или престъпления.

И през 2016 година МКБППМН продължи съвместната си дейност с УКППП, ИДПС, училищните ръководства, Дирекция „СП“ отдел „ЗД“, КСУДС и прокуратурата за осъществяване на мероприятия по превенция на противообществените прояви на малолетните и непълнолетните .

Контактите с ИДПС към РУП гр. Исперих са регулярни.

В двете средни училища и в 7 – те основни със заповеди на директорите на същите са определени съставите на УКБППМН. Комисиите имат планове, които са одобрени от педагогическите съвети. Провеждат се периодични срещи и се изнасят лекции от ИДПС по предварително утвърдени графици, на които често присъстват и членове на МКБППМ. Темите на лекциите са съобразени с днешните изисквания на времето, а именно с агресията сред подрастващите, насилието, сексуалното възпитание, употребата на алкохол, цигари и наркотици, борбата със СПИН и трафика на хора .

Взаимодействието на комисията с Дирекция „СП“ отдел „ЗД“ е свързано със защита на законните интереси на малолетните и непълнолетните при разглеждане на възпитателни дела. За по-добро и ефективно взаимодействие между МКБППМН и останалите институции са сключени споразумения.

Приоритетна област 4. Ресурси и продукция

Общинското икономическо развитие следва да се основава на устойчиво използване на природните ресурси. Предвидено е осигуряването на адекватното управление на отпадъчните води и отпадъците. Необходимо е поддържане чистотата на почвите за реализиране на висока и разнообразна селскостопанска продукция. Силен принос за баланса между опазването на ресурсите и увеличаването на продукцията дават и практиките за повишаване на енергийната ефективност, използване на възобновяеми източници и въвеждането на технологични иновации за по-малък екологичен отпечатък на производствата.

През 2015 г. успешно приключи най-мощният проект на община Исперих „Интегриран проект за водния цикъл на гр.Исперих“ на стойност 48 081 305,91 лв., реализиран с безвъзмездни финансови средства от ОП „Околна среда“ 2007-2013 г. и със средства от общинския бюджет. (Договор № BG161PO005/10/1.11/02/16 от 26.06.2012 г.)

В резултат на изпълнените дейности беше разширена и реконструирана съществуващата ПСОВ - гр. Исперих чрез изграждане на биологично стъпало. Поетапно беше доизградена канализационната мрежа в гр. Исперих с обща дължина L=46 088 м, от която разделна L=39 564 м и смесена L=6 524 м. Реконструираната водопроводна мрежа по проекта е с дължина 16 км.

През 2016 г. започна подготовката на проект „Изграждане на част от V-ти етап на канализационната мрежа на гр.Исперих“, по който ще се изградят още 3735 м нови битови колектори, с което ще се осигури 100 % свързаност на жителите на гр.Исперих. Финансирането ще бъде осигурено от МОСВ, чрез ПУДООС.

През изтеклата година беше подготвен и проект за реконструкция на външен водопровод от събирателна шахта при шахтови кладенци 2,3 и 4 до ПС „Димитрово“, от ПС „Димитрово“ до разпределителна шахта на с.Тодорово с обща дължина 14 183 м, за който също се очаква финансиране от ПУДООС. От реконструирания водопровод ще се възползват общо 7023 жители на 8 села – Вазово, Китанчево, Печеница, Конево, Свещари, Тодорово и Яким Груево.

С подписването на Договор № 10612/02.09.2015 г. по ПУДООС започна изпълнението на проект **„Закриване и рекултивация на общинско депо за битови отпадъци в ПИ 000106 в землището на с. Лъвино, общ. Исперих”** на стойност 912 323.54 лв. Той има за цел поетапно извършване на техническа и биологична рекултивация на депо за битови отпадъци в землището на с.Лъвино. През 2015 г. приключи първият етап от проекта – техническа рекултивация, а в периода 2016 - 2018 г. е предвидено да приключи и вторият етап – биологичната рекултивация на депото. До момента площта е затревена и засадена с дръвчета и храсти. Миналата година е окосена веднъж, предстои да бъде окосена и тази година.

Приоритетна област 5. Наследство и туризъм

Наследството следва своята по-обхватна интерпретация от стратегическа цел 2 – съчетание на културно наследство и природни дадености. Приоритетната област въвежда идеята за баланс между опазването и изявата на наследството и развитието на туризма. В този смисъл туристическите дейности са инструмент за изява и популяризиране на местната идентичност, и обратно, културните ценности и природните ресурси са фактор за икономическо развитие.

Разумното използване и представяне на местните дадености се основава на последователността на предварително идентифициране на пълното многообразие на местните дадености, осигуряване на рамка, предпоставки и действия за тяхното трайно съхраняване и последващото им представяне, популяризиране и активно включване в съвременните социални и икономически активности. Приоритетната област последователно интегрира темите културно наследство, съвременна култура, природни забележителности, както и връзките между тях за формирането на (регионален) туристически продукт. Акцент на темата е проникването между културното наследство, съвременния културен живот и откритите публични пространства на населените места.

В национален мащаб, тенденцията за ускорено нарастване на туристическото потребление се съпътства от промяна в потребностите, ценностите и мотивацията на потенциалните туристи, имащи специфичен интерес, които все по-често напускат известните курорти и се насочват към нови нетрадиционни дестинации, даващи им възможност да се докоснат до „дивата природа”, историко-археологическото наследство, бита, културата и традициите на местното население.

През 2015 г. Община Исперих успешно приключи реализирането на **проект „Исперих-Разград-Попово: Път на древни култури и традиции”** (Договор №BG161PO001/3.2-03/2012/001) съвместно с общините Разград и Попово, финансиран по Оперативна програма „Регионално развитие 2007-2013 г.“ на стойност 481 830, 24 лв. Целта на проекта беше да се създаде регионален туристически продукт, основан на природното, културно и историческо

наследство на трите общини и постигане на по-висока ефективност на регионалния маркетинг, посредством прилагане на интегриран подход. През 2016 г. продължи рекламирането на създадения туристически продукт съвместно с партньорите от Разград и Попово чрез публикации в туристически издания – сп. Туризмъ и отдиш, в. Движение, туристически пътеводител на български и английски език „50 непознати места, които да посетите през 2016 г. Исторически музей Исперих участва в международна туристическа борса „Ваканция и Спа Експо“ в гр.София през февруари 2016 г., където имаше възможност да разпространи част от материалите, изработени по проекта.

По информация, предоставена от Исторически музей Исперих, през 2016 г. Свещарската гробница е посетена от 14 584 туристи, от които 2343 чужденци. Посетителите от Европа са били 2086, преобладаващо от Франция, Румъния, Германия, Италия и Испания. Гостите от Азия са били 101, от Северна Америка 124, от Южна Америка 6, Австралия 19 и Африка 2. Спрямо 2015 г. гробницата е посетена от 843 души повече, което е близо 6 % увеличение на броя на туристите. Общо посетителите на останалите туристически обекти в общината – музейна експозиция, етнографска къща, Вятърна мелница, са 4546 души. С тях общият брой на посетилите общината става 19130 души.

През 2016 г. беше одобрен проект „Средновековно световно културно наследство в Североизточна България”, финансиран от Фонда за културно наследство на ЮНЕСКО и който ще се реализира от регионалните музеи в Шумен и Русе. Техен партньор е Исторически музей-Исперих. Главната цел на проекта е създаването на общ туристически продукт, включващ паметници на световното културно наследство в Североизточна България – Скалните църкви при село Иваново, Мадарския конник край Шумен и Свещарската гробница. Подготвени са брошури на пет езика, в които тези забележителности са представени в общ туристически маршрут. В музеите в Русе, Шумен и Исперих вече са поставени специално изработени магнитни пъзели с изображения на трите паметника от световно значение, като част от образователна програма за най-малките посетители.

През 2016 г. във връзка с променените изисквания за кандидатстване по ОП „Региони в растеж 2014-2020 г.“ за развитие на туристическите атракции, община Исперих възложи актуализиране на техническия проект за АР „Сборяново“. Очаква се през втората половина на 2017 г. да бъде обявен прием на проекти и общината трябва да има готовност да кандидатства. Едва след реализирането на този мащабен проект за подобряване на туристическата инфраструктура в общината ще стане възможно по-нататъшното развитие на туристическия ѝ потенциал.

Приоритетна област 6. Управление, партньорства и връзки

Предвижда се оптимизиране на административния капацитет за прилагане на политики и реализиране на проекти, успоредно с надграждане на съществуващите традиционно обслужване и вече предлагани електронни услуги за населението. Приоритетната област обхваща и инициативите за публичното участие и диалог като основен инструмент на ефективното управление.

Необходимо е стимулиране на партньорските мрежи между общинска власт, образователни институции и бизнес. Подобни мрежи са необходимото условие за постигане на съответствие между потребностите на пазара на труда и образователната подготовка. Те са начин за стимулиране на устойчива заетост.

Междубщинското сътрудничество е важно средство за съвместни действия на общини в съседство за реализиране на проекти в различни области – туризъм, околна среда, бизнес и др.

Значимостта на връзката между образованието и бизнеса е припозната като европейски и национален приоритет. Тук се визира подготовката на качествени човешки ресурси, съобразени с икономическите активности и перспективи, насърчаване на метода „учене чрез работа”, който изисква активно взаимодействие между общинската администрация,

образователните институции и бизнеса.

Съществена част от управлението и взимането на решения е свързана с териториалното и селищно устройство. Неговото регламентиране е основа, както за съхраняване на териториалните ресурси, културното наследство и природните забележителности, така и за стимулиране на инвестиционната активност. Предмет на настоящата приоритетна област е и осигуряването на адекватна устройствена основа за ключови територии в рамките на град Исперих. С Решение №237 от 1.12.2016 г. Общински съвет Исперих одобри преработения вариант на Планово задание за изработване на Общ устройствен план на община Исперих, включващ всички населени места и всички земища на територията на общината.

През 2016 г. СНЦ „Местна инициативна група Исперих“, в партньорство с Национална асоциация „Зелена Сърница“ и ПГСС „Хан Аспарух“ гр. Исперих изпълни проект «Зелените отпадъци – местен ресурс и неоченено богатство», насочен към решаване на проблема за оползотворяване на зелената биомаса, която се генерира в селскостопанския двор, в малката животинска ферма, в домакинства, градини, паркове, гори и др. на територията на Община Исперих.

Основната цел, която проектът си постави е:

- Да се изгради местен капацитет чрез създаване на РЕСУРСЕН ЕКО център и се активира местната общност за решаване на проблеми, свързани с устойчивото управление на природните ресурси, управление на отпадъците и опазване здравето и елементите на околната среда.

- Да демонстрира използването на компостиращи системи в рамките на малко населено място, отдалечено от регионално депо за ТБО, в селскостопанския двор или в малката животинска ферма, във фамилната градина, в селищната екосистема от паркове и градини за оползотворяване на биоразградими селскостопански отпадъци, чрез активирано компостиране и получаване на компост с гарантирани санитарно – хигиенни качества, подобряващ елементите на околната среда.

Основни участници в дейностите на проекта бяха експерти от община Исперих, земеделски производители, ученици и преподаватели от ПГСС, представители на нестопански организации и партниращите организации.

В рамките на проекта се проведеха два обучителни семинара, първият от които в края на месец януари 2016 г. Сформиран беше местен екип от участници в РЕСУРСЕН ЕКО център. На предоставен от ПГСС „Хан Аспарух“ терен беше инсталирана система за компостиране – два броя три секционни компостери. Реалните ползи от проекта за общността са в създаването на работещ модел за децентрализирано управление на биоразградими отпадъци чрез нисковъглеродни практики за смекчаване на последиците от климатичните промени.

През отчетния период Община Исперих активно подпомогна СНЦ „МИГ – Исперих“ чрез своите експерти в подготовката на новата Стратегия за местно развитие за периода 2016-2020 г.

Първият етап по разработване на Стратегията започна с първоначален документален анализ на потенциала, потребностите и възможностите за развитие на територията, който включваше: обобщение и актуализиране на проучванията, проведени през периода 2012-2015; анализ на стратегически документи на национално, регионално и общинско ниво; анализ на поуките от прилагането на стратегията през предходния период

На основата на анализа и първоначалните консултации с ключови субекти на местно ниво и УС на МИГ бяха идентифицирани 4 приоритетни тематични области: 1. Развитие на бизнеса и работната сила; 2. Жизнена среда, качество на живот и младежко развитие; 3. Социално включване; 4. Околна среда и климат. Актуализиран бе анализът на заинтересованите страни на МИГ Исперих за всяка тематична област, идентифицирана бе потребността от допълнителна информация и бяха проведени фокусирани проучвания.

На този етап на разработване на стратегията бе планирана и проведена кампания за

информирани на заинтересованите страни и широката общественост, която беше насочена към повишаване на интереса и насърчаване на участието на местната общност в разработването на стратегията, а също и за събиране на мнения за проблемите и потенциала от местната общност.

На втория етап, в съответствие с изискванията на подхода за Воденото от общностите местно развитие (ВОМР) бе извършен SWOT анализ и приоритизиране на потребностите и определяне на приоритетите с включване на заинтересованите страни, за да се използва местния капацитет и знания и да се ангажира общественото участие. Проведени бяха консултативни срещи с всички идентифицирани групи заинтересовани страни. Част от проведените консултативни срещи включваха участници от различни сектори – публичен, граждански и бизнес, а друга част бяха с представители на отделен сектор или уязвима група – младежи, жени, роми, хора с увреждания. При консултациите, с оглед включване мнението на всички заинтересовани страни, беше прилаган иновативният метод OPERA за приоритизиране на потребностите и решенията.

На третия етап бяха проведени публични и индивидуални консултации за мерките и бюджета на стратегията със заинтересовани страни, а също и чрез изпращане на предварителен вариант на мерките. За целите на разработването на мерките се провеждаха и срещи с водещи неправителствени организации в страната, за да се подпомогне анализът на рисковете и да се идентифицират иновативни практики.

На последния етап, бе проведено обществено обсъждане на стратегията и събиране на подкрепа от местната общност за идентифицираните потребности.

Потребност 1 (П1): Създаване или разширяване на производството на конкурентни и екологосъобразни нетрадиционни земеделски продукти и насърчаване на кооперирането във веригата на добавяне на стойност

В природно отношение територията на МИГ Исперих е благоприятна за отглеждането на конкурентни производства от *трайни насаждения, включително от черупкови и ягодоплодни култури*¹; чистата околна среда е добра възможност за *биологични земеделски производства - включително животновъдство и пчеларство*, носещи повече и по-обхватни ползи за местната икономика и качество на живота. Използването на този потенциал изисква да се преодолеят слабите страни, свързани с липсата на традиции за кооперирането на дребните земеделски стопанства и липсата на преработващи мощности на територията на МИГ. За да се насърчи преходът на малките и дребни стопанства към нови земеделски култури е необходимо също да се подобри достъпа до средства за инвестиции, да се развият пазарите и пазарната инфраструктура и да се насърчи кооперирането.

Потребност 2 (П2): Пренос на знания за нови технологии, дейности и практики за устойчиво земеделие

Слаба страна на земеделското производство е, че преобладаващата част от стопаните (70%) нямат подходящо земеделско образование, а само практически опит, а желанието им за включване във формални курсове за квалификация и обучение е ниско. Поради това повишаването на конкурентоспособността и устойчивостта на земеделието и развитието на нови/нетрадиционни земеделски сектори изисква да се разработят и предложат подходящи форми за пренос на знания относно изискванията на пазара, добри управленски практики и подходящи иновационни технологии за конкурентно и устойчиво стопанско развитие, и

¹ Според *Проучване състоянието на почвите на територията на МИГ Исперих, почвен анализ в общински земища, вкл. мери и пасища и издаване на доклад с конкретни препоръки за добро управление на почвите 2014 г.*, и *Проучване и анализ на възможностите за напояване на територията на община Исперих, 2014 г.*

начините за добавяне на стойност към суровините по моделите на ресурсоефективната и кръговата икономика.

Потребност 3 (ПЗ): Използване на потенциала на природното и културно наследство за устойчив туризъм

Запазеното културно-историческо и природно наследство на територията открива значителен потенциал за развитие на туризма. Най-голям потенциал разкрива националният историко-археологически резерват “Сборяново” с площ 647 ха, където са регистрирани над 140 археологически обекти от различни исторически периоди и се намира Тракийската царска гробница, под закрилата на ЮНЕСКО. Не се ползва и туристическата атрактивност на богатото местно биоразнообразие. Това се дължи на неразвитост на туристическите услуги. Поради това има нужда да се насърчат и подпомогнат местните общности за създаването и местното управление на устойчиви туристически продукти, развивани и управлявани от местната общност в рамките на единна регионална марка. Развитие на местата за настаняване и хранене, съчетано със създаването и поддържането на туристически маршрути и места за отдих, не само ще създадат допълнителен пазар на място за нетрадиционните за Исперих трудоемки земеделски производства, но и ще генерира възможности за продажбите на нехранителни занаятчийски изделия за гостите на общината.

Потребност 4 (П4): Развитие на предприемачеството и растеж на микрофирмите извън земеделието

Проучванията на територията показват, че сравнително висок процент от икономически активното население има нагласи за предприемачество. Пречка за започване на успешен бизнес е липсата на опит и бизнес знания и средства за инвестиции. Това определя необходимостта от подпомагане на развитието на предприемаческите и бизнес уменията и инвестициите за стартиране на нови предприятия и растеж на неземеделския микро бизнес. Има потребност също да се укрепят средата за предприемачество като се насърчи търсенето на нови знания, творчеството, експериментирането, откривателството сред младежите, които са важни за реализацията на предприемаческите нагласи. Опитът от предходния период на прилагане на стратегията на МИГ показва, че е необходимо целенасочено да се насърчава стартирането или развитието на бизнеса на младежи, завръщащи се на територията след завършване на висше образование, тъй като това допринася за преноса на нови знания на територията и зараждането на иновативен бизнес.

Потребност 5 (П5): Растеж на малките и средни фирми

Малките и средни неземеделски фирми (от 10 до 249 души) имат важно значение за нивото и динамиката на заетост в икономиката. Те са в неблагоприятно положение в сравнение с конкурентите от други региони поради периферността на територията, по-лошата инфраструктура и ограниченията на местния пазар на труда. Част от фирмите в промишлеността (производство на облекла) имат нужда от инвестиции в оборудване за повишаване на конкурентоспособността и справяне с намаленото предлагане на работна сила на местния пазар на труда. Друга част (производство на метални изделия) имат нужда от инвестиции за увеличаване на производството, за да оползотворят възможности за растеж на външни пазари. Малките и следни фирми имат също потребност от инвестиции в подобряване на енергийната ефективност и условията на труд. Малките и средни фирми са готови да насърчат създаването на нови местни фирми, които да заместят външни

доставчици. Територията има потенциал за привличане на външни инвестиции, особено от Турция, с които има развити бизнес контакти.

Социално включване

На територията на МИГ Исперих рискът от бедност е по-висок, поради високата безработица, частична и сезонна заетост, ниското ниво на заплатите, и високият дял на хората, издържащи се от социални помощи и пенсии.

Рискът от бедност е по-висок в групата на ромите, които по оценки на неправителствени организации са около 15% от населението, поради много ниска икономическа активност (31%), заетост (14%) и висока безработица (54%). Ромите имат ниска пригодност за заетост, тъй като са с нисък образователен статус, повечето нямат професионална квалификация, а поради маргинализацията нямат изградени трудови навици и мотивация за търсене на работа.

Потребност 6 (П6): Активиране и интеграция на маргинализирани групи като ромите

Намаляването на риска от бедност на маргинализирани групи като ромите изисква планиране и прилагане на ефективни интегрирани мерки, съответстващи на характеристиките на групата, включващи интервенции за повишаване на квалификацията и пригодността за заетост, подпомагане на самонаемането и насърчаване на работодателите да наемат роми и други групи в риск. Тези мерки трябва да се комбинират с мерки за намаляване на риска от маргинализация, като превенция напускането на образованието, ранните бракове и наркоманите, подобряване на достъпа до здравеопазване, чрез адресиране на рисковите фактори. Има потребност също от подобряване на условията на живот в квартал „Запад“ на гр. Исперих и от развитие на общностни центрове, в районите с по-големи ромски общности, които да извършват подкрепяща социална работа с общността.

Жизнена среда за развитие на общността

Община Исперих е сред по-развитите селски райони на България, със сравнително добро ниво на изграденост на техническата и социална инфраструктура, и разнообразие на местните услуги: налице са и функционират поделения на държавната администрация, образователни структури, МБАЛ, здравни центрове, банки, спортни клубове, доставчици на социални услуги за уязвими групи. В общината работят и 24 читалища и нарастващ брой граждански сдружения. Въпреки наличието на инфраструктура, местната общност е на мнение, че нивото на предлаганите публични услуги в образованието, здравеопазването, културата и спорта е недостатъчно за осигуряване на пълноценен социален живот и личностно развитие. Всички проучвания на територията показват, че неудовлетвореността от качеството на жизнената среда е втория по значимост фактор за напускане на младите хора и свързаните с това негативните демографски тенденции. Последното проучване показва, че повече от половината младежи обмислят или са взели твърдо решение за емиграция, като за близо една четвърт от тях, основна причина за емиграция е липсата на пълноценни условия за живот.

Потребност 7 (П7): Подобряване на възможностите за оползотворяване на свободното време и социална активност

Включените в разработването на Стратегията родители и млади семейства изразяват силна загриженост за липсата на среда и услуги за пълноценно оползотворяване на

свободното време на децата и младежите, което води до увеличаване на случаите на наркомании, а също и до изолация и недостатъчна гражданска ангажираност. Проучването на нагласите на младежите на територията на МИГ (2015) показва, че всички интервюирани младежи се интересуват от участие в различни клубове и школи по интереси, като над 50% проявяват интерес към спортни дейности и състезания, а останалите към клубове и школи по изкуствата, или по техника/информационни технологии. Подобни са и проблемите на някои от уязвимите групи от населението – възрастни, самотно живеещи/ живеещи в бедни семейства в по-отдалечените и малки населени места на общината; те са със затруднен достъп до възможностите за спорт, културни дейности, обществен живот и социална ангажираност. Това определя необходимост от подобряване на местата и услугите за обществен и културен живот, за практикуването на традиции и обичаи, за спорт, за личностно развитие и социални дейности, така и предоставянето на качествени услуги, способни да отговорят на нуждите и интересите на различните възрастови и социални групи на общността.

Потребност 8 (П8): Насърчаване на работата в мрежи и партньорствата

През последните 3 години, по Стратегията за местно развитие на МИГ Исперих 2010-2013, са реализирани 11 проекта от нестопанския сектор, в дейностите на които са се включили над 3 800 лица. С това МИГ Исперих е натрупала опит, установила е работни партньорства и е способна да мобилизира местната общественост за подобряване на материалните и нематериални измерения на качеството на живот за различни възрастови и социални групи на територията. Опитът от прилагането на Стратегията за предходния период, показва, че са необходими много по-разнообразни и широки по обхват мерки за насърчаване на партньорствата и работата в екип, за да се преодолеят слабите страни на територията.

За да се създадат и активират партньорства, способни да допринесат за подобряване на жизнената среда в различните населени места на общината, е необходимо да се преодолеят някои бариери, произтичащи от сегашното социално-икономическо състояние и демографската картина в общността. Това са консервативно мислене, атомизиране, изключване и изолация на хора и домакинства от уязвимите и маргинализирани групи, липса на традиции за екипна работа по инвестиции за колективни транс-поколенчески ползи, липса на желание за търсене на нови знания. Необходимо е да се развият и ефективни механизми за пренос на информация, знания и умения за ускореното въвеждане на подходящи технологични, организационни, социални и екологични иновации, включително такива целящи опазването и валоризирането на местното природно и културно наследство, развитието на устойчив туризъм и прехода към зелена и ресурсоефективна икономика.

Околна среда и биоразнообразие

Състоянието на компонентите на околната среда на територията на МИГ Исперих като цяло е добро, поради ограничената индустриална дейност, прилагането на добрите земеделски практики и залесяването в горския фонд на общината. При почвите не са регистрирани наличия на тежки метали над ПДК, както и засоляване и вкисляване; нивата на ветрова (16,5 ха) и вятърна ерозия са ниски; замърсени от отпадъчни води са 5,5 ха от свинекомплексите в местността „Сърта” край гр. Исперих. Свлачищна дейност се образува предимно от преливането на язовири на ограничени площи от около 11,0 ха. *Замърсяване на въздуха* се наблюдава при неблагоприятни атмосферни условия и най-вече през активния отоплителен сезон като основните източници на замърсяване са автомобилния транспорт и

средствата за битово отопление на населението. Замърсяването ще намалява с по-нататъшното газифициране на територията на Общината. Водните ресурси на общината са ограничени, но състоянието им е добро поради свитата промишленост и изградената за Исперих пречиствателна станция за отпадни води с проектен капацитет: 12 436 е. ж. Състоянието на горите също е добро – те са предимно от държавния горски фонд и на тях се извършват редовни залесителни програми. Биоразнообразието в общината е значително като ¼ от територията на МИГ попада в някоя от двете зони по НАТУРА 2000 – за хабитатите или за птиците. Сред по-значимите екологични проблемни на общината се открояват нерегламентираните сметища и липсата на разделно сметосъбиране, както и натискът върху местното биоразнообразие предимно чрез залесяване с неместни дървесни видове (установени на 2994 ха), и разчистването на горите (1014 ха). Общината е планирала мерки по отношение на отпадъците чрез закриването и рекултивирането на общинско депо за отпадъци в землището на с. Лъвино.

Потребност 9 (П9): Повишаване на информираността и ангажираността за опазване на околната среда и биоразнообразието, предотвратяване и приспособяване към климатичните промени

Основен проблем на територията е недостатъчният експертен капацитет за планиране, изпълнение и мониторинг на мерки за подобряване на състоянието на видовете в дивата природа на своята територия. Все още предстои да се създадат и въведат редица системи за наблюдение и програмни документи, по-важните от които са: усъвършенствана и разширена система за мониторинг и контрол на околната среда в общината, почвена информационна система, план – подпрограма за възстановяване и опазване на биологичното разнообразие, подпрограма по ограничаване и снижаване на градския шум. Рисковете, свързани с изменението на климата не се познават и поради това се подценяват от местните производители. Тези проблеми показват необходимост от повишаване на информираността на жителите и бизнеса за ползите за местната общност от опазване на околната среда и биоразнообразието, предотвратяване и приспособяване към климатичните промени.

Въз основа на предизвикателствата, потребностите за развитие и стремежите на жителите на територията на МИГ-Исперих, националните, регионални и местни приоритети, са определени следната цел и приоритети на Стратегията за ВОМР на МИГ Исперих:

Стратегическа цел: Интегрирано, устойчиво и включващо местно развитие, чрез разнообразяване и динамизиране на икономическите дейности на територията на МИГ Исперих. Укрепване на предприемачеството, човешкия капитал и социално включване, даващо социално-икономически ползи и хоризонт за развитие на младите и уязвимите.

Усилията за постигане на стратегическата цел са организирани в два основни приоритета, целящи да разнообразят и укрепят местната икономика, както и да повишат качеството на живота за различни възрастови и социални групи на територията на МИГ. Стратегия за ВОМР за периода 2016-2020 г. на МИГ Исперих запазва двата основни приоритета от предходния период, но насочва повече усилия и ресурси за запазване и създаване на работни места и социално включване.

Приоритет I: Развитие на устойчив бизнес е насочен към засилване на потенциала на местната икономика да създава и поддържа работни места за хора с различна квалификация и умения, включително за хората в риск от бедност и маргинализация. Приоритет 1 включва

всички интервенции, които са насочени към разширяване на възможностите за бизнес и заетост и *адресират потребности П1 - П5*, и ще насърчават:

- Развитие на трудоемки аграрни вериги и добавяне на стойност към местните земеделски продукти;
- Разширяване на производството и конкурентоспособността на местния неземеделски бизнес;
- Развитие и оползотворяване на местния предприемачески потенциал.

Приоритет II: Социално включване и динамична жизнена среда цели да укрепи социалната тъкан и връзки чрез включване и предотвратяване на маргинализацията на уязвими групи и да подобри качеството на живот. Мерките по Приоритет II *адресират потребности П6 – П9*. Те са програмирани да отговорят на основни социални потребности на уязвимите и маргинализирани групи, да генерират нови партньорства за справяне с местни проблеми и предизвикателства, и подобрявайки местните услуги, да повишат качеството на живота на територията на МИГ. Мерките по този приоритет са свързани с повишаване на човешкия и социалния капитал, и особено готовността за работа в предприемачески екипи за справяне с проблеми на местни социални групи, и/или на конкретни населени места. За подобряване качеството на живота ще се работи и за създаване на възможности - включително инфраструктура, за активен начин на живот и социална ангажираност.

Първи хоризонтален приоритет на Стратегията **насърчава развитието и включването в живота на общността на младежите**, които са ресурса на територията, на който жителите залагат за подобряване на социално-икономическите перспективи на общността. На общината са нужни младежи с добро образование и квалификация, които да са привързани и се гордеят със своето наследство, да имат уменията и самочувствието да търсят и намират новото, и които да са в основата на развитието на силна местна икономика, изградена чрез по-пълно използване на ресурсите, и устойчиво оползотворяване на местното културно-историческо и природно наследство.

Вторият хоризонтален приоритет цели изграждане на мрежи и партньорства за насърчаване на новите идеи и пренасяне на добри практики чрез сътрудничество с водещи организации в страната, и чрез вътрешно-териториалното и транс-териториалното сътрудничество с други селски територии. Дейностите по този приоритет ще насърчават трансфера на всички видове иновации – технически, технологични, организационни, социални, екологични, за изпълнение на следните задачи - укрепване на местното предприемачество и работата в екип, общо социално икономическо оживяване на територията.

Стратегията за местно развитие за периода 2016-2020 г. е многофондова и включва мерки по три програми - Програма за развитие на селските райони 2014-2020, Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2014-2020“ и Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“.

1. Мерки от Програмата за развитие на селските райони (Европейски земеделски фонд за развитие на селските райони)

Мярка 1.3: Краткосрочен обмен на опит и посещения в земеделски стопанства

Мярката допринася за постигането на Цел 1 на стратегията за ВОМР и за хоризонталните приоритети чрез дейности целящи:

1. Повишаване качеството на работната сила и развитие на човешкия капитал в земеделието на територията на МИГ Исперих, приоритетно сред дребните и малки за общината земеделски производства;
2. Насърчаване хоризонталните връзки в селското стопанство на територията чрез обмяна и споделяне на опит, знания и добри практики за развитие на сектора.

Мярка 4.1: Инвестиции в земеделски стопанства

Мярката подпомага инвестиции в земеделските стопанства, които допринасят за постигането на Цел 1 на стратегията за ВОМР и насърчава инвестиции за:

1. преструктуриране и развитие на наличните материални мощности в стопанствата;
2. въвеждането на нови технологии в производството и модернизация на физическия капитал;
3. развитие на сътрудничество между земеделските стопани.

По мярката приоритетно ще се подпомагат инвестициите за развитието на производството на плодове и зеленчуци, включително гъби, етерично-маслени и медицински култури и животновъдството. Приоритет се дава и на интегриране на земеделското производство в местни вериги за добавяне на стойност посредством подкрепа за колективни инвестиции и интегриране с М 4.2 за активи за съхранение, обработка, преработка, създаване и поддържане на къси вериги на доставка включително на производители, участващи в развитието на устойчиви туристически продукти.

Мярка 4.2: Инвестиции в преработка и маркетинг на селскостопански продукти

Мярката е програмирана за изпълнение на Цел 1 и *насърчава инвестиции в хранително-преработвателната промишленост на територията на МИГ Исперих, целящи:*

- Добавяне на стойност към местните земеделски продукти;
- Развитие на къси вериги на доставка;
- Максимално оползотворяване на отпадъците.

Мярката е програмирана да допринася за добавяне на стойност към местни земеделски продукти и за намаляване на пазарния риск, а оттам и създаването на повече стимули за развитие на нетрадиционни сектори в земеделието на територията на МИГ Исперих.

Мярка 6.4: Инвестиции в подкрепа на неземеделски дейности

Мярката е програмирана за изпълнение на *Цел 2* на стратегията и *цели диверсификация на икономиката на територията на МИГ Исперих чрез насърчаване инвестиции за развитие на неземеделските сектори на територията.*

По мярката ще се насърчават и приоритизират инвестиции в туристически дейности, базирани на културното и природно наследство на територията. За изграждането на единен туристически продукт и мултиплициране на ефекта, подпомогнатите фирми ще се насърчават да спазват единни стандарти и да използват продукти и услуги на местни производители.

По мярката ще се дава силен приоритет за инвестиции в нови технологии, средно и високо-технологични сектори, с цел привличане завръщането на високо-образовани жители на общината и създаване на силен демонстрационен ефект. През предходния период този

подход имаше силен ефект, като позволи се подпомогнат иновативни фирми и беше идентифициран като добра практика на европейско ниво.

Мярка 7.4: Инвестиции в устройването, подобрението или разширяването на местни основни услуги за селското население, включително развлечения и култура, свързаната с тях инфраструктура

Мярката е програмирана за изпълнение на две цели на стратегията. Основната част от средствата ще бъдат насочени за изпълнение на *цел 4* за насърчаване на активния начин на живот, иновативността и социалната ангажираност в общността. Мярката *цели да се подпомогнат инвестиции за създаване, подобрение или разширяване на:*

- многофункционални зали за срещи, младежки центрове и общностни центрове и дейности на читалища и културни институции;
- спортни и детски площадки и зали, включително скейтборд, тенис на маса, фитнес;
- места за отдих на открито извън населените места.

Мярката ще допринесе и за *цели 1 и 2* на стратегията като адресира проблема за недобрата пазарна инфраструктура за продажба на продукти на местни фермери и производители чрез *подпомагане на инвестиции за модернизация на общинския пазар и създаване на една зона за продажба на местни земеделски и неземеделски продукти на туристи*, в зони, в които преминава туристическият поток, включително и чрез закупуване на мобилни конструкции за временни пазари на производители.

За да се насърчи инициативността на местното население част от бюджета на мярката ще бъде резервиран за малки проекти – до 15,000 лв., инициирани и избрани от местните общности.

Мярка 21: Исперих - отворени пространства, привлекателна жизнена среда, съхранено наследство, култура, природа

Мярката е програмирана за изпълнение на няколко цели на стратегията за ВОМР чрез подпомагане на проекти, адресиращи една или повече от посочените по-долу цели:

1. Съхранение и валоризиране на културното и природно наследство на територията чрез развитието на знания и умения за популяризиране и интерпретация на наследството, и приобщаване на местната общност към неговото опазване и валоризиране. Приоритет ще имат проектите за валоризация на наследството чрез участие на местната общност в разработване на туристически маршрути, организиране на временни изложби и събития, насочени към туристи, подготовка на учебни материали за посетители на територията.

2. Засилване на интереса и капацитета на местната общност за опазване на околната среда, предотвратяване и приспособяване към изменението на климата и биоразнообразието чрез пренос на знания и демонстрация на добри практики.

3. Стимулиране на инициативността и пълноценното участие на гражданите в живота на общността за по-добро качество на живот и намаляване на социалната изолация.

Мярката е извън обхвата на Регламент (ЕС) 1305/2013 и се базира и доразвива успешния натрупан опит през предходния програмен период, когато МИГ Исперих беше единствената българска група, която разработи процедури, включително правила за избор на проекти, насоки за кандидатстване и отчитане на проектите. Опитът от прилагането на мярката показва, че значителната административна тежест и липсата на опит в управлението на

проекти ограничава кандидатстването. Поради това при отчитане добрия опит на страните-членки, по мярката ще се прилагат пакетни проекти, чрез които ще се финансират микропроекти, предложени от местни неправителствени организации, читалища или граждански групи. Чрез микропроектите, мярката ще допринесе за привличането, организацията и включването на нови групи от общността в инициативи за развитие на територията.

1. Мерки от Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (Европейски социален фонд)

Мярка 1: Развитие на предприемачеството

Мярката е насочена към *цел 2* на стратегията за ВОМР на МИГ Исперих и *цели развитие на предприемаческите умения и включването в самостоятелна заетост на безработни или заети, които имат предприемачески нагласи*, като по този начин допринася за създаването и развитието на устойчив бизнес на територията на МИГ. Мярката има принос и за *цел 3* на стратегията чрез стимулиране на предприемачеството и samozаетостта на уязвими групи, които по-трудно и по-рядко стартират предприемаческа дейност (маргинализирани групи като ромите, хората с увреждания и дълготрайно безработните).

Мярката адресира потребността за осигуряване на специализирана подкрепа и услуги за стартиращи фирми на територията на МИГ Исперих, включително консултантски услуги, съвети, наставничество и обучение за изграждане на предприемачески умения и управление на бизнеса.

Мярката ще подпомага дейности за повишаване на информираността, мотивацията и предприемаческите умения на жители на територията, имащи нагласи за стартирането на собствен бизнес, а също изграждане на предприемачески, управленски и бизнес умения. Тя ще предостави също достъп до консултантски услуги и наставничество за стартиращи предприятия, създадени от подкрепените бенефициенти, като по този начин ще допринесе за повишаване на шанса за успех на стартиращия бизнес. По този начин мярката ще облекчи прехода към самостоятелна заетост и повиши устойчивостта на новосъздадения бизнес.

Мярка 2: Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности

Мярката е планирана за изпълнение на *цел 3* на стратегията за ВОМР и *цели социално икономическа интеграция на маргинализирани общности* на територията на МИГ Исперих. В рамките на тази мярка се предвижда да бъдат подкрепяни интегрирани проекти, съчетаващи дейности за осигуряване достъп до заетост, образование, социални и здравни услуги, които да допринасят за социалното включване, повишаване на икономическата активност и заетостта на маргинализирани групи.

Мярката е насочена към ромите и другите маргинализирани групи като ромите, които по оценка на неправителствени организации на територията на МИГ са около 3100-3200 души. Потребностите, които мярката адресира са за повишаване на квалификацията и пригодността за заетост, насърчаване на работодателите да наемат роми и други групи в риск. Мярката ще адресира и потребността от превенция на ранно отпадане от училище, включително, ранното въстъпване в бракове и подобряване на достъпа до услуги, в т.ч. социални и здравни.

2. Мерки от Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ (Европейски фонд за регионално развитие)

Мярка 1: Капацитет за растеж на МСП

На територията на МИГ Исперих функционират малко на брой неземеделски малки и средни предприятия, но те осигуряват значителна част от заетостта във формалния сектор, поради което тяхното устойчиво развитие е от съществено значение за местното социално икономическо развитие. Предизвикателствата, пред които са изправени тези предприятия са различни. Част от фирмите се намират в етап на развитие на нови външни пазари и разнообразяване продуктовата гама и се нуждаят от инвестиционна подкрепа за осигуряване и ускоряване на растежа. Друга част от фирмите губят конкурентоспособност поради изтичането на квалифицирана работна ръка и се нуждаят от инвестиции за повишаване на производителността на труда и привлекателността на работните места.

Мярката ще допринесе за повишаване на икономическата активност и разнообразяване на икономиката на МИГ Исперих чрез укрепване на производителността, качеството и конкурентоспособността, водещи до разширяване на вътрешния и външния пазар на съществуващите малки и средни предприятия. Освен това мярката ще допринесе за привличането на инвестиции на територията на МИГ на фирми от други региони или предприемачеството и устойчивото развитие на новосъздадени МСП, включително доставчици на по-големи фирми от територията. Така мярката ще допринесе за запазване и създаване на работни места и ще способства за устойчивия растеж на местната икономика.

Общият ресурс, с който ще разполага новата Стратегия за местно развитие е 5 232 000 лв. , от тях 2 932 000 лв. за мерки по ПРСР, 800 000 лв. за мерки по ОПРЧР и 1 500 000 лв. за мерки по ОПИК.

ДЕЙСТВИЯ, ПРЕДПРИЕТИ С ЦЕЛ ОСИГУРЯВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТ И ЕФИКАСНОСТ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОПР

III. Мерки за наблюдение и създадени механизми за събиране, обработване и анализ на данни

Системата за наблюдение и оценка е предпоставка за успешната реализация на общинския план за развитие. Чрез нея ОПР може да се адаптира към променящите се условия, които влияят на общинското развитие. Системата обхваща отделните звена, извършваните от тях функции и последователността им във времето.

Целта на системата за наблюдение и оценка на ОПР е да се определи степента на реализация на поставените пред плана стратегически цели и произтичащите от тях приоритетни области за развитие и мерки към тях. Посредством това се следи до колко общинският план съответства на моментните условия – икономически, социални, политически, технологични и др. – и дали е необходима неговата актуализация.

Основните задачи пред системата са да предложи адекватно дефинирани дейности, тяхното информационно обезпечаване, както и взаимодействието между всички участващи структури. Част от системата за наблюдение е и публичното представяне на резултатите от мониторинга.

Основните участници в системата за наблюдение и оценка са Общинския съвет на община Исперих, Кмета на общината, специализираните дирекции и отдели в местната администрацията, разнообразните институции, осигуряващи информация, всички заинтересовани страни, професионалните общности и участващите експертни екипи.

Обвързването на изброените звена в единна система за взаимодействие позволява

всеобхватно наблюдение на ОПР и точна оценка на неговите прогрес и ограничаващи фактори. С Решение №385/11.06.2014 г. на ОбС - Исперих и Заповед №486/16.06.2014 г. на Кмета на Община Исперих е определена работна група за наблюдение на ОПР 2014-2020, включваща представители на общинска администрация и общински съветници. С Решение №71 от 16.03.2016 г. на ОбС - Исперих беше актуализиран състава на работната група, предвид настъпилите промени в ръководството на община Исперих и състава на ОбС – Исперих след проведените през м.октомври 2015 г. местни избори.

Инструментът за обобщаване постигнатите резултати от ОПР са годишните доклади, които се представят регулярно от кмета на общината. В този смисъл системата за наблюдение и оценка на ОПР на община Исперих предвижда разработването на шест доклада.

След изготвянето на годишния доклад следва да се организира публичното му представяне и разпространяване – задължение на общинската администрация. Приложимите методи за дейността са публикуване на интернет страницата на общината, използване на местните медии и препращането на документа на ключовите партньори по реализацията на ОПР

IV. Преглед на проблемите, възникнали в процеса на прилагане на общинския план за развитие през 2015 г., както и мерки за преодоляване на тези проблеми

Планът обхваща изключително разнородни дейности. Някои от тях излизат извън пряката компетентност на Общината в управленски или финансов план и тяхното изпълнение не е във възможностите единствено на Община Исперих.

За изпълнението на някои от заложените мерки е трудно набирането на необходимата информация, както и определяне размера на вложените средства, тъй като същите се изпълняват от различни институции и средствата са от различни източници на финансиране.

Липсва актуална статистическа информация за 2016 г., необходима за изготвяне на социално-икономическия анализ към Годишния доклад.

Все още няма готовност и нагласа сред общинските експерти да подават необходимата информация по заложените индикатори, съобразно ресора, за който отговарят. В този смисъл при подготовката на настоящия доклад е използвана информация от годишните отчети за 2016 г. на различните отдели и ресори на общината. Все още не функционира система за наблюдение за набиране на информация и от частния сектор, НПО и др.

V. Мерки за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на ОПР

Съгласно Закона за регионално развитие и Правилника за неговото прилагане, кметът на общината и общинският съвет осигуряват информация и публичност на Общинския план за развитие в съответствие със своите компетенции.

Главната цел на действията за прилагане на принципа за информация и публичност и на принципа за партньорство е да се осигури прозрачност и да се информират заинтересованите страни и участниците в процеса на формирането и прилагането на местната политика за устойчиво развитие, относно очакваните резултати и ползите за местната общност като цяло, както и да се мотивират заинтересованите страни за активно участие в процеса на реализация.

Мерките за популяризиране политиката на социално-икономическо, в частност регионално развитие на общината, и по-широката публичност на изпълняваните политики /програми, стратегии, проекти и дейности/ с обществено значим интерес ще се осигурят чрез:

- повишаване на публичността по отношение отчетността на изпълнение на ОПР чрез публикуване на годишните доклади от изпълнението на ОПР, актуализациите му, междинна и последваща оценка; доклади за изпълнението на отделните стратегически документи и извършени техни оценки;

- периодично актуализиране на информацията на сайта на общината като основен източник за информация за развитието на общината и дейностите на общинската

администрация, свързани с изпълнение и отчитане на стратегическите политики, както и документите, свързани с това изпълнение.

Публикуване на сайта на общината на регистри с изпълнени проекти, проекти в процес на изпълнение, планирани проекти;

- Ефективен канал за информация са и презентационните материали и брошури, които се залагат като средство за информация и публичност по проектите, които ще се изпълняват и са включени в плана за реализация.

VI. Мерки за постигане на необходимото съответствие на ОПР със секторните политики, планове и програми на територията на общината

За постигане съответствие на ОПР със секторните политики, планове и програми на територията на общината, мерките, които се предприемат са:

- провеждане на коригиращи действия, на базата на предложения от заинтересованите страни;
- разглеждане на предложения от заинтересованите страни в постоянните комисии на Общинския съвет и внасяне на предложения за решения от ОБС;
- актуализиране на приетите от Общинския съвет – Исперих – наредби, стратегии, концепции, програми, планове и др. в съответствие с целите и мерките, предвидени в ОПР.

Необходимо е да се направи преглед и се изготвят и/или актуализират документите /стратегии, програми, планове, наредби, правила/, които са свързани с прилагането, изпълнението и отчитането на отделните секторни политики, които са в правомощията на органите на местно самоуправление.

Необходимо е и по отношение на секторните политики да се прилага механизъм на мониторинг, контрол и отчитане на резултатите от изпълнението им, като тези резултати намират отражение и при годишното отчитане на изпълнението на ОПР за останалия срок от действието му.

През втората половина на 2017 г. предстои изготвянето на междинна оценка за изпълнението на Общинския план за развитие, след което ще се предприемат мерки за актуализирането му и съобразяването му секторните политики, планове и програми на територията на общината.

VII. Мерки за прилагане принципа на партньорство

Партньорският модел на управление е необходим за бъдещото развитие на община Исперих. Благодарение на неговото приложение Общината ще може да реализира процеса съвместно, комуникирано с партньорите, при вземането на решения и координирането на техните изпълнения. В процеса на управление на политиките за регионално развитие са въввлечени разнородни по своите интереси и функции заинтересовани страни - институции, организации, административни звена, общности (групи) от различни юридически и физически лица, които имат конкретен интерес във връзка с реализацията на публична политика/план и са нейни поддръжници или противници. С помощта на партньорството може да се осъществи целенасочено взаимодействие между тях, което ще гарантира успешното развитие на дейността.

Работата в партньорство не означава само информирание или консултиране. Преди всичко означава съвместно вземане на решения и съвместни действия за изпълнение на тези решения. Решения, които първоначално са общоприети от мнозинството партньори, имат висока обществена подкрепа в процеса на реализацията

В допълнение, за прилагане на принципа на партньорство е препоръчително засилване на сътрудничеството с местни сдружения с цел увеличаване на гражданското участие в процеса по реализация на ОПР и останалите стратегически документи и включване на всички заинтересовани страни чрез организиране на обществени обсъждания, кръгли маси, форуми и

други подходящи форми на участие. В този смисъл положителна практика в предходния програмен период е отличното партньорство и сътрудничество на общината с Местната инициативна група, съвместно с която на територията на общината успешно се реализираха множество проекти, заложи в Стратегията за местно развитие.

Нов момент през 2016 г. е включването на община Исперих в програма ROMACT, която е съвместна програма на Европейската Комисия и Съвета на Европа и цели да подкрепи усилията на местните власти за пълноценна интеграция на ромите и живеещите в сходна ситуация граждани. В рамките на програмата с помощта на назначен от Съвета на Европа фасилитатор, беше сформирана Местна активна група /МАГ/, в която членуват доброволно активни роми от местната общност. Благодарение на доброто партньорство и сътрудничество с представителите на програмата в лицето на Асоциация „Интегро“ бяха разработени два проекта по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж 2014-2020 г.“ и започна подготовката на проекти по ОП „Развитие на човешките ресурси 2014-2020 г.“

VIII. Резултати от извършени оценки към края на 2016 г.

През 2016 г. не са извършвани експертни оценки за изпълнението на ОПР. Оценка на изпълнението е представена единствено с този доклад чрез отчета за изпълнените проекти на територията на общината. Първата експертна междинна оценка на ОПР е заложи да се осъществи през втората половина на 2017 г. и тогава ще стане възможно отчитането на заложените индикатори за 2016 г. след предоставяне на актуална информация от ТСБ – Разград.

Напредъкът в отделните сектори е очевиден от изложените факти и данни. За съжаление липсва актуална информация за някои отрасли. В общината все още няма създаден механизъм за събиране на необходимата информация по заложените индикатори.

През отчетния период няма реализирани крупни инфраструктурни проекти, тъй като 2016 г. е по-скоро подготвителна за общините от селските райони, предвид това, че едва през септември 2016 г. стана възможно кандидатстването с проекти по мярка 7.2 на ПРСР.

През периода община Исперих продължи да развива социалните услуги в различни направления. Общинското ръководство води съзнателна и последователна политика в подкрепа на своите граждани, изпаднали в неравностойно положение. Съгласно разработения Годишен план за развитие на социалните услуги, основната задача на Община Исперих е планиране, развиване и предоставяне на качествени социални услуги. С всички реализирани проекти по ОПРЧР се удовлетворяват нуждите на уязвимите групи на територията на община Исперих за постигане на по-добро общо състояние и качество на живот. Новосъздаденият през 2015 г. Център за отдых, свободно време и социални услуги за възрастни хора с увреждания в гр. Исперих повиши качеството на предлаганите социални услуги Домашен социален патронаж и Обществена трапезария в гр.Исперих, създаде условия за интеграция на социално уязвими групи в общността и повиши техните социални контакти с приятели, връстници и близки хора. През 2016 год. ДСП – Исперих е предоставял социални услуги на 231 лица при 100 от предходната година, като услугата обхвана и лица извън град Исперих - селата Львино, Къпиновци, Подайва, Духовец и Китанчево.

След приключването на проект BG06 - 218 „Превенция и реинтеграция на деца в риск” по Програма BG06 „Деца и младежи в риск”, Компонент 2, финансиран от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2009 – 2014, се подобри оборудването в детските градини, в това число и използваните от учителите дидактически материали.

В обобщение, може да бъде направен извод, че в голяма степен са постигнати планираните за 2016 г. цели и се създадоха условията за реализирането на нови проекти през оставащите 4 години на програмния период. Напредъкът при изпълнение на общинския план за развитие за изминалата 2016 г. се дължи на ползването на различни източници на финансиране – ЕЗФ, ЕФРР, национално финансиране, собствени средства и др.

IX. Заключение и предложения за подобряване на резултатите от наблюдението

В Община Исперих е създадена сравнително добра организация за прилагане и изпълнение на Общинския план за развитие 2014-2020 г. от гледна точка на съпоставимост между планирани и реализирани проекти и действия, вътрешен мониторинг и контрол. През последните години Общината натрупа сериозен опит в подготовката на проекти и административен капацитет за тяхното управление и отчитане. Изборът на приоритетни за територията проекти и дейности се прави след съгласуване със заинтересованите страни.

През 2016 г. са реализирани значителен брой дейности за подобряване условията и качеството на живот на населението на общината и естетизация на градската среда. Въпреки ограничените финансови ресурси в национален мащаб, нестабилната политическа ситуация в страната и спирането на плащанията по редица оперативни програми, Община Исперих продължи успешно реализацията на изпълняваните проекти. Създадена е също добра проектна готовност и база данни с проектни предложения, за които се търсят възможности за финансиране.

Необходимо е да продължат усилията за по-конкретно адресиране на социално-икономическите проблеми като се насърчи взаимодействието и координацията между всички заинтересовани страни при изпълнението на приоритетите на Общинския план за развитие.

Необходимо е също така:

- Осъществяване на дейности и мерки за обществено консултиране и информиране относно политики, провеждани от общинската администрация
- по-ефективно прилагане на новите правила и методика за мониторинг, контрол и последваща оценка при изпълнението на конкретни политики от общ.администрация;
- Повишаване информираността на младите хора за перспективите в развитието на общината, региона, фирмата, с което да се ограничи неопределеността на техните очаквания за промените в заетостта и безработицата, с цел намаляване на миграцията;
- Осигуряване на благоприятен икономически микроклимат, привлекателност за външни инвестиции и стимулирането на местно предприемачество, укрепване и създаване на нови малки и средни предприятия
- Активно сътрудничество между представителите на публичните институции и бизнеса, изграждане на мрежи, местни и регионални обединения, междуобщински, секторни, трансгранични, международни и др.;
- Предприемане на последователни и взаимосвързани инициативи за по-активното икономическо взаимодействие с останалите общини от региона;
- Прилагане на мерките от разработената Стратегия за развитие на туризма в община Исперих за периода 2014-2020 г.;
- Развитие на интегрирани туристически услуги;
- Привличане вниманието на различни инвеститори за разкриване на нови работни места, както и запазването на съществуващите;
- Активна маркетингова и рекламна кампания за популяризиране на местните дадености и привличане вниманието на потенциалните посетители на общината;
- Активна политика за опазване и съхраняване на природното богатство, като се активизират превантивните дейности, водещи до съхранение на екологията и биологичното разнообразие;
- Широко използване на алтернативните енергийни източници;

- Разширяване на международните контакти и сътрудничество и реализиране на съвместни инициативи, базирани на европейския опит и ноу-хау;
- Подобряване на информационната осигуреност на всички институции и участници в пазара на труда относно реалното състояние и тенденциите в развитието на местната икономика и на пазара на труда в частност.

Изготвил:

Галина Иванова

Началник-отдел „Проекти“